

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
Галузь знань 24 Сфера обслуговування
Спеціальність 242 Туризм
Спеціалізація (за наявності) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Лариса БОЛТЯНСЬКА
(ім'я та прізвище)

« 17 » червня 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему «Розвиток екотуризму в Україні: Європейські практики та досвід»

Здобувач вищої освіти: _____
(підпис)

Ангеліна ПОМЕЛОВА
(ім'я та прізвище здобувача)

Керівник: _____
(підпис)

к.е.н., доцент Валентина ДЕМКО
(учене звання, науковий ступінь, ім'я та прізвище)

Запоріжжя, 2026 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ДМИТРА МОТОРНОГО

Факультет економіки та бізнесу
Кафедра «Економіки і бізнесу»
(назва кафедри)

Освітньо-професійна програма «Туризм»
 Галузь знань 24 Сфера обслуговування
 Спеціальність 242 Туризм
 Спеціалізація (за наявності) _____

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної
 програми

_____ Валентина ДЕМКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«22» вересня 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Лариса БОЛТЯНСЬКА
(підпис) (ім'я та прізвище)

«23» вересня 2025 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
на підготовку кваліфікаційної роботи для здобувачів
ступеня вищої освіти «Бакалавр»

здобувача вищої освіти

_____ ПОМЕЛОВОЇ Ангеліни Дмитрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Розвиток екотуризму в Україні: Європейські практики та досвід»

керівник роботи _____ к.е.н., доцент Валентина ДЕМКО

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ректора університету від «15» вересня 2025 року №480-С

2. Строк подання кваліфікаційної роботи 15 червня 2026 року

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи: науково-теоретична література; статистичні дані України; статистичні дані області; статистична звітність суб'єкта господарювання

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
Вступ.

Розділ 1. Теоретичні основи розвитку екологічного туризму

Розділ 2. Аналіз розвитку екологічного туризму в Україні

Розділ 3. Напрями та інструменти розвитку екотуризму в Україні на основі Європейського досвіду

Список використаних джерел.

5. Перелік графічного матеріалу: _____

6. Дата видачі завдання «24» вересня 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	28.10.2025 р.	
2	Розділ 1 Теоретичні основи розвитку екологічного туризму	02.03.2026 р.	
3	Розділ 2 Аналіз розвитку екологічного туризму в Україні	30.04.2026 р.	
4	Розділ 3 Напрями та інструменти розвитку екотуризму в Україні на основі Європейського досвіду	31.05.2026 р.	
5	Висновки, список використаних джерел	12.06.2026 р.	
6	Перевірка на плагіат	15.06.2026 р.	

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Ангеліна ПОМЕЛОВА

(ім'я та прізвище)

Керівник кваліфікаційної
роботи

(підпис)

Валентина ДЕМКО

(ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1. Теоретичні засади формування та розвитку екологічного туризму: історичні передумови, сутність і значення.....	7
1.2. Типологія та класифікаційні підходи до екологічного туризму	11
1.3. Європейські практики розвитку екологічного туризму та можливості їх адаптації в Україні.....	16
Висновок до розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	25
2.1 Оцінка ресурсного потенціалу екологічного туризму в Україні	25
2.2. Оцінка ефективності використання природно – заповідного фонду України.....	29
2.3. Проблеми та стримуючі фактори розвитку екологічного туризму в Україні	33
Висновок до розділу 2	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ	46
3.1. Адаптація європейських практик сталого екотуризму до умов України	46
3.2. Розробка концепції авторської моделі адаптивного веломаршруту екологічного туризму в Україні «ECO BIKE UKRAINE»	52
3.3. Оцінка ефективності запропонованої авторської концепції розвитку екотуризму «ECO BIKE UKRAINE»	58
Висновок до розділу 3	64
ВИСНОВОК	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах посилення екологічних викликів, зростання антропогенного навантаження на природні екосистеми та необхідності реалізації принципів сталого розвитку особливого значення набуває екологічний туризм як один із перспективних напрямів туристичної діяльності. Екотуризм сприяє раціональному використанню природних ресурсів, збереженню біорізноманіття, формуванню екологічної свідомості населення та соціально-економічному розвитку територій.

Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом для розвитку екологічного туризму, що включає об'єкти природно-заповідного фонду, унікальні природні ландшафти та різноманітні рекреаційні ресурси. Водночас ефективне використання цього потенціалу стримується низкою проблем, серед яких недостатній рівень туристичної інфраструктури, обмежене фінансування природоохоронних заходів, недостатня популяризація екотуристичних продуктів та низький рівень впровадження міжнародних стандартів сталого туризму.

У країнах Європи накопичено значний практичний досвід розвитку екологічного туризму, який базується на принципах сталого розвитку, екологічної сертифікації, залученні місцевих громад, розвитку велосипедної та пішохідної інфраструктури, цифровізації туристичних послуг та впровадженні інноваційних туристичних продуктів. У зв'язку з цим актуальним є дослідження можливостей адаптації європейських практик до українських умов та розробка сучасних моделей розвитку екотуризму, орієнтованих на післявоєнне відновлення туристичної галузі України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження сучасного стану розвитку екологічного туризму в Україні та обґрунтування напрямів його розвитку на основі адаптації європейського досвіду.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

1. Дослідити теоретичні засади формування та розвитку екологічного туризму.

2. Узагальнити типологічні та класифікаційні підходи до екологічного туризму.

3. Проаналізувати європейські практики розвитку екотуризму та визначити можливості їх адаптації в Україні.

4. Оцінити природно-ресурсний потенціал України для розвитку екологічного туризму.

5. Провести аналіз ефективності використання природно-заповідного фонду України.

6. Визначити основні проблеми та стримуючі фактори розвитку екотуризму в Україні.

7. Обґрунтувати напрями адаптації європейських практик сталого екотуризму до українських умов.

8. Розробити авторську концепцію адаптивного маршруту екологічного туризму.

9. Оцінити ефективність запропонованої концепції розвитку екотуризму.

Об'єктом дослідження є процес розвитку екологічного туризму.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні та практичні аспекти розвитку екологічного туризму в Україні на основі адаптації європейського досвіду.

У процесі дослідження використано такі методи: аналіз і синтез, логічне узагальнення, порівняльний аналіз, статистичний метод, графічний метод, системний підхід, а також метод моделювання при розробці авторської концепції екологічного веломаршруту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Теоретичні засади формування та розвитку екологічного туризму: історичні передумови, сутність і значення

Становлення екологічного туризму, як окремого напрямку туристичної діяльності має глибокі історичні передумови, які формувалися протягом багатьох століть під впливом суспільних, культурних та економічних змін у світі. Його виокремлення, як туристичного виду пов'язане з еволюцією, змінами в взаємодії людини з навколишнім середовищем та з відношенням суспільства до природних ресурсів, як до об'єктів пізнання, збереження та способу відновлення, які формувалися у різні історичні періоди.

З метою систематизації історичних етапів формування екологічного туризму, як окремого виду, доцільно представити їх у вигляді структурованої хронологічної таблиці, яка буде відображати ключові періоди розвитку, визначні події та особливості, які вплинули на сучасне сприйняття природи, як об'єкту туристичної галузі (табл 1.1).

Таблиця 1.1

Етапи становлення екологічного туризму в рамках історичних періодів

Історичний період	Особливості періоду	Визначні події
Античний період (VI ст. до н.е)	Даний етап характеризується зародженням подорожей з метою пізнання навколишнього середовища та культурних особливостей інших територій.	Греки та римляни започатковують подорожі до Північної Африки вивчаючи природні, культурні та суспільні особливості регіону.
Відродження (XV–XVI ст.)	В цей історичний період подорож, почали використовувати для розвитку населення через освітні та культурні програми.	У 1423 році італійський вчений Вітторіно да Фельтре, заснував перший навчальний заклад у якому практикувалися заняття з елементами туристичної подорожі.

Просвітництво (друга половина XVII – XVIII ст.)	У даний період туризм, стає засобом патріотичного виховання та напрямом через який можливо пізнавати довкілля.	Європейські викладачі впроваджують короткі пізнавальні подорожі з учнями до визначних природничих, археологічних та історичних місць. Такий вид подорожі в майбутньому отримає назву екскурсія.
Новий час (XIX ст.)	У період 19 століття туризм, стає важелем, який застосовують для боротьби екологічними проблемами, які сформувалися через стрімкий розвиток промисловості.	У Європі починає поширюватись екологічний рух «Назад до природи», головною ідеєю якого є збереження та захист навколишнього середовища.
Новітній час (XX ст.)	У період 20 століття з'являється поняття масового туризму, який стрімко розвивається через будівництво транспортних сполучень.	У даний період популярності набувають подорожі у екзотичні країни, з метою здобуття трофеїв, що негативно впливає на стан дикої природи.
XXI століття	У 21 столітті суспільство починає усвідомлювати важливість збереження та відновлення природних ресурсів планети.	Головною ідеєю 21 століття стала концепція сталого розвитку, яку 1992 році на конференції «Саміт Землі» у Ріо – де – Жанейро запропонувала Організація Об'єднаних Націй (ООН).

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [1, 11, 12]

Отже, наведена хронологія історичних етапів формування екологічного туризму, свідчить про його поступову трансформацію від давніх подорожей до сучасної концепції сталого розвитку, в яку закладені екологічні, економічні та соціальні аспекти, які мають позитивно вплинути на навколишнє середовище. Кожен період відіграє важливу роль у становленні екологічного туризму, як окремого напрямку туристичної діяльності, відображаючи усі етапи усвідомлення цінності природних ресурсів і необхідності їх збереження та раціонального використання.

У контексті України розвиток екологічного туризму відбувався під впливом загальноєвропейських тенденцій, однак мав і власні особливості, зумовлені низкою природних, культурних та економічних факторів. Його формування проходило шлях від етнографічно – краєзнавчих подорожей і природознавчих досліджень до

сучасних форм сталого туризму, що базуються на ефективному використанні природних територій та принципах екологічної свідомості. Наведені передумови зумовлюють необхідність проведення детального аналізу історичних етапів розвитку екологічного туризму в Україні, визначаючи характерні особливості та події кожного з них. (табл 1.2).

Таблиця 1.2

Історичні етапи розвитку екологічного туризму в Україні

Історичний період	Характеристика	Визначні події
Перша половина XIX ст.	Даний етап характеризується зростанням наукового інтересу до природних ресурсів. Подорожі мали в основі пізнавальні та дослідницькі компоненти.	Розпочалося активне дослідження територій України, які сформували перше уявлення про важливість збереження природного потенціалу країни.
Друга половина XIX ст.	У цей період відбувалося формування нових туристичних форм, які поєднували пізнавальні та культурні аспекти. Впливові організації почали популяризувати ідею збереження природи та культурної спадщини регіонів.	Створення туристичного товариства «Друзі природи», яке займалося розповсюдженням етноекспедицій серед молоді. Також у цей період була прокладена Штангеевська стежка, яка була першою в Україні.
Перша половина XX ст.	У даному історичному періоді, туризм почали використовувати, як інструмент свідомого виховання молоді та формування навичок взаємодії з природою.	Створення молодіжних організацій «Січ» та «Пласт», які впроваджували скаутський вид відпочинку, шляхом організації навчальних таборів для пізнання природного середовища.
Період світових війн	Даний етап характеризується стрімким занепадом туристичної діяльності, зумовлений активними бойовими діями та знищенням природних ресурсів територій.	Популярні туристичні організації припиняють своє існування під тиском нових політичних умов.
Кінець XX століття	У післявоєнний період відбувається поступове відродження туристичної сфери через формування нових туристичних напрямів та інтегрування екологічних принципів у освітню сферу.	У 60 – ті роки відбувся активний розвиток масового туризму, на основі чого було створено понад 2000 екологічних маршрутів та 121 туристичний клуб.
XXI століття	У 2000 роки відбулося впровадження міжнародних принципів сталого розвитку, після чого українські території почали розглядати, як об'єкт який має певний потенціал.	Формування першої мережі природоохоронних територій та об'єктів, яка призвела до активної співпраці з міжнародними компаніями.

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [1]

У сучасних умовах розвиток туристичної сфери в Україні зазнає значних коливань. Воєнні дії та безпекові ризики та інфраструктурні проблеми істотно ускладнюють функціонування й подальший розвиток галузі. Водночас, попри наявні виклики, українські туристичні підприємства поступово адаптуються до нових реалій, продовжуючи впроваджувати ініціативи, спрямовані на розвиток екологічного туризму та підвищення рівня екологічної свідомості суспільства.

На основі узагальнення наукових підходів автором запропоновано визначення сутності екологічного туризму, яке полягає у *поєднанні туристичної діяльності з принципами збереження природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та формуванню екологічної свідомості суспільства*. На відміну від традиційних форм туризму, екотуризм орієнтований на пізнання природних територій, культурної спадщини та особливостей взаємодії людини з природою. Основою такого виду туризму є відповідальне ставлення до довкілля та мінімізація негативного впливу туристичної діяльності на природне середовище.

Історичний розвиток екологічного туризму свідчить про те, що інтерес до пізнання природи та гармонійного співіснування людини з навколишнім середовищем почав своє формування ще з античних часів. У різні періоди подорожі до природних територій набували освітнього, культурного та оздоровчого значення. Згодом, екологічний туризм перетворився на окремий напрям туристичної діяльності, що поєднав рекреаційні, освітні та природоохоронні функції. Таким чином, значення екологічного туризму полягає у його здатності поєднувати економічний розвиток туристичної сфери з охороною довкілля та формуванням відповідального ставлення людини до природи.

Сьогодні, попри складну соціально – економічну ситуацію та виклики, пов'язані з воєнними подіями, розвиток екологічного туризму залишається важливим напрямом, що сприяє популяризації природних територій, поширенню екологічних цінностей та забезпеченню сталого розвитку туристичної галузі. Саме тому поглиблені дослідження сутності та значення екологічного туризму є

актуальними і важливими для подальшого розвитку туристичної діяльності та збереження природного потенціалу планети.

1.2. Типологія та класифікаційні підходи до екологічного туризму

У сучасних умовах стрімко зростає навантаження на природні об'єкти та ресурси, особливого значення набуває розвиток сталого туризму, який поєднує економічну ефективність з принципами збереження та відновлення довкілля. Одним із таких туристичних напрямів є екологічний туризм. Він є одним із інструментів сталого розвитку який стимулює підвищення рівня екологічної свідомості суспільства, сталий розвиток територій і охорону природної та культурної спадщини регіонів.

Екологічний туризм характеризується різноманітністю типів, видів та способів організації туристичної діяльності без впливу на навколишнє середовище. У зв'язку з цим вітчизняні та зарубіжні науковці у своїх виданнях пропонують різні підходи до класифікації екологічного туризму залежно від певних критеріїв, типів, мети подорожі, характеру туристичної діяльності, рівня впливу на навколишнє середовище та запитів споживачів.

Аналіз типології та класифікаційних підходів до екологічного туризму несе в собі важливе практичне та теоретичне значення, оскільки сприяє ефективному плануванню туристичних маршрутів, раціональному використанню природних ресурсів та формуванню екологічно відповідальної туристичної поведінки. Крім того, чітка класифікація видів екотуризму дозволяє визначити перспективні напрями розвитку туристичної галузі та сприяє впровадженню принципів сталого розвитку в туристичній діяльності.

У світовій науковій практиці поняття екологічного туризму трактується по-різному залежно від наукових підходів та акцентів дослідників. Засновник терміна Гектор Себаллос Ласкурейн визначав екотуризм як подорож до відносно незайманих природних територій з метою пізнання природи та культурної спадщини [8]. Українські науковці О. Ю. Дмитрук, В. І. Гетьман та Я. Б. Олійник

розглядають екологічний туризм як інтегрований напрям туристичної діяльності, орієнтований на раціональне використання природних ресурсів, їх збереження та підтримку місцевих громад [2]. У свою чергу, О. О. Бейдик акцентує увагу на мінімізації негативного впливу туристичної діяльності на довкілля та гармонійному поєднанні природного середовища, рекреації й туристичної інфраструктури [10]. Британський дослідник Девід Феннел визначає екотуризм як форму сталого туризму, що базується на природних ресурсах, екологічній освіті туристів та активному залученні місцевого населення до туристичної діяльності [3].

На основі проведеного аналізу доцільно стверджувати, що в сучасних умовах екологічний туризм слід розглядати не лише як окремий вид туристичної діяльності, а як важливий інструмент реалізації принципів сталого розвитку, який поєднує екологічну безпеку, регіональний розвиток та формування нової культури відповідального природокористування.

Міжнародні організації акцентують увагу на окремих аспектах екотуризму, та пропонують свої визначення цього напрямку туристичної діяльності. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Визначення поняття екотуризм міжнародними організаціями.

Міжнародна організація	Визначення
Всесвітня туристична організація ООН	Екотуризм – це усі форми туризму, що базуються на природі, в яких основною мотивацією туристів є спостереження та оцінка природи, а також традиційних культур, що панують у природних зонах [4].
Міжнародний союз охорони природи (МСОП)	Екотуризм – це екологічно відповідальне відвідування відносно незайманих природних територій, щоб насолоджуватися та цінувати природу (і будь-які супутні культурні особливості – як минулі, так і теперішні), що сприяє збереженню, має низький рівень негативний відвідувач [5].
Міжнародна організація екотуризму (TIES)	Екотуризм – відповідальна подорож до природних територій, яка зберігає довкілля, підтримує добробут місцевого населення та включає інтерпретацію та освіту [6].
Всесвітній Фонд Дикої Природи	Екотуризм – це природний туризм, що сприяє охороні природи [7].

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [4, 5, 6, 7]

Наведені визначення дозволяють зробити висновок, що, незважаючи на певні відмінності у формулюваннях, усі міжнародні організації розглядають

екологічний туризм, як відповідальну форму туристичної діяльності, тісно пов'язану з природним середовищем. Ключовими спільними рисами є орієнтація на природні території, мінімізація негативного впливу на довкілля, сприяння збереженню біорізноманіття та підтримку добробуту місцевих громад. Водночас, окремі організації акцентують увагу на різних аспектах, одні підкреслюють пізнавальну та освітню складову, інші – екологічну відповідальність і збереження природи, або соціально – економічну роль екологічного туризму для місцевого населення. Тож, екотуризм доцільно розглядати як комплексне явище, що поєднує екологічні, соціальні та економічні складові і спрямоване на забезпечення сталого розвитку туристичної діяльності.

Науковець Девід Феннел розглядає екотуризм як динамічну та взаємопов'язану систему, у якій усі елементи взаємодіють між собою, а зміни в одному компоненті впливають на функціонування інших (рис. 1.1).

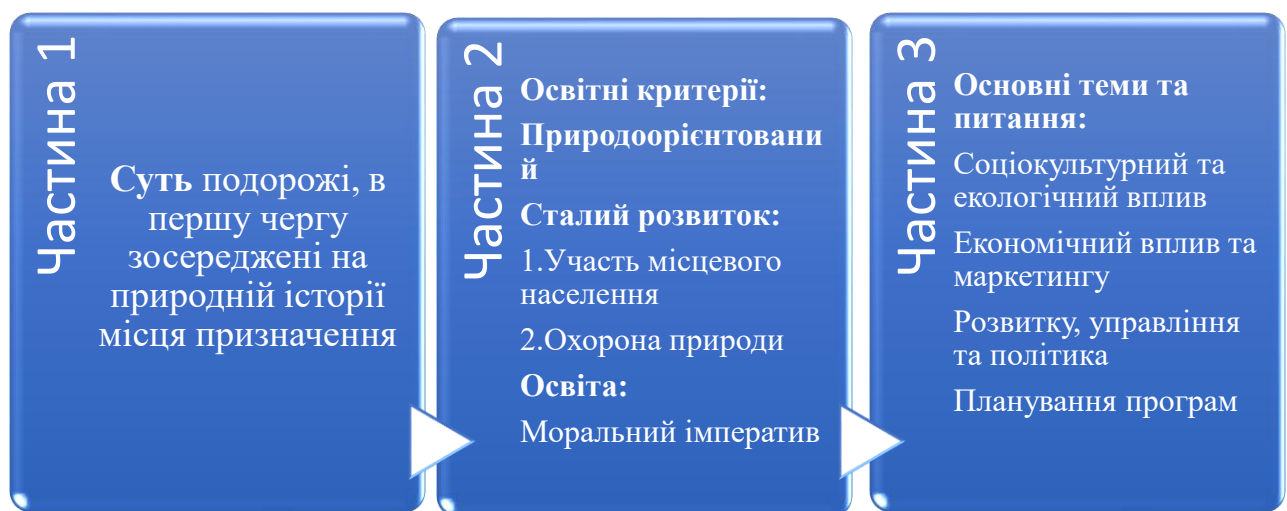

Рис. 1.1. Структура екологічного туризму.

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [3]

У запропонованій моделі ключове місце займає взаємодія людини з природним середовищем, що визначає цілі та напрями розвитку екотуризму. Основою системи є природоорієнтованість, яка передбачає мінімальний вплив на довкілля та збереження природних територій. Важливим елементом виступає сталий розвиток, що поєднує екологічні, економічні та соціальні інтереси через

залучення місцевих громад, розвиток інфраструктури, охорону біорізноманіття та підвищення екологічної свідомості населення. Таким чином, модель Девіда Феннела розглядає екотуризм як комплексну систему, що забезпечує баланс між природоохоронною діяльністю, туристичним розвитком і потребами суспільства.

Окреме місце у структурі екологічного туризму за класифікацією Девіда Феннела займають управлінські, соціокультурні та економічні аспекти. Стрімкий розвиток цієї галузі неможливий без належного планування, організації та відповідного політичного контролю. Дані напрями передбачають розробку стратегії розвитку, новітні маркетингові програми, оцінку впливу туризму на довкілля та створюють можливість ефективно управляти туристичними потоками. Економічна складова базується на формуванні туристичних продуктів, ціноутворенні, інвестиційній діяльності та розвитку екологічної інфраструктури. Крім того, структура екотуризму відображає його соціокультурний вплив, через збереження місцевих традицій та розвиток локальної ідентичності регіонів.

Науковець визначає, що перспективний розвиток екотуризму неможливий без належного управління, планування, економічного та політичного впливу. Саме ці аспекти формують практичну основу розвитку галузі, сприяють її конкурентоспроможності та забезпечують контроль за впливом туристичної діяльності на навколишнє середовище.

Таким чином, дана класифікація структури екологічного туризму передбачає перспективи розвитку туристичної індустрії, забезпечуючи баланс між економічними, соціальними, екологічними, просвітницькими аспектами та належною безпекою, яка є особливо актуальною в умовах сучасних глобальних проблем.

В умовах сьогодення екологічний туризм є одним із провідних напрямів сучасної туристичної індустрії, що поєднує в собі рекреаційні потреби суспільства та гостру необхідність збереження та відновлення природного середовища. Стрімкий зріст навантаження на довкілля передбачає формування окремих видів екологічного туризму, які чітко розділені на цілі, характеристики та особливості організації. Зарубіжні вчені виділяють три основні види екологічного туризму, які

передбачають наукові, пізнавальні та рекреаційні аспекти. На основі досліджень провідних науковців була розроблена класифікація основних видів екологічного туризму. (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Класифікація основних видів екологічного туризму

Види екотуризму	Характеристика	Основна ціль	Приклад діяльності
Науковий	Вид екотуризму орієнтований на проведення безпечних досліджень у природному середовищі.	Отримання наукових знань, шляхом дослідження природного середовища.	Біологічні дослідження, екологічний моніторинг, наукові експедиції.
Пізнавальний	Вид екотуризму, основною метою якого є пізнання природних об'єктів, екосистеми та фауни певних регіонів.	Спрямований на поглиблене пізнання культурної та природної спадщини регіонів.	Екскурсії в національні парки, заповідники, екопросвітницькі подорожі
Рекреаційний	Вид екотуризму, який передбачає відпочинок на природі, з мінімальним впливом на довкілля.	Відновлення психологічного та фізичного здоров'я, в умовах прямої взаємодії з довкіллям.	Піші прогулянки, активний відпочинок на природі, гірськолижний та водний туризм, кемпінг.

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [9]

Проведений аналіз типології та класифікаційних підходів до екологічного туризму, дозволяє зробити висновок, що даний туристичний напрямок є багатограним та комплексним явищем, який поєднує екологічні, економічні та соціальні аспекти. Різноманітність наукових підходів до визначення екологічного туризму свідчить про його динамічний розвиток та актуальність у сучасних умовах.

Вітчизняні та зарубіжні науковці, сформуvalи основні цілі екологічного туризму через свої визначення поняття, які базуються на орієнтації на природне середовище, просвітницьких компонентах та активізації місцевих громад для подальшого ефективного розвитку даної туристичної галузі.

Основні види екологічного туризму дозволяють чітко структурувати екологічну туристичну діяльність у рамках сучасних умов, сприяючи ефективному управлінню туристичними потоками, раціональному використанню природного середовища у туризмі та впровадженню принципів сталого розвитку.

Однак, ефективна реалізація підходів до екологічного туризму на практиці має підкріплюватись позитивним міжнародним досвідом. У рамках дослідження даної туристичної сфери, доцільно звернути увагу на європейські практики розвитку екологічного туризму, які базуються на принципах сталого розвитку, інноваційних підходах управління туристичними ресурсами та залученні місцевих громад. Тому наступним етапом дослідження є аналіз європейських практик у рамках теми екотуризму та можливості їх адаптації в Україні з урахуванням інвестиційних можливостей, природних особливостей країни та політичних викликів сьогодення.

1.3. Європейські практики розвитку екологічного туризму та можливості їх адаптації в Україні

Ефективний розвиток екологічного туризму в сучасних умовах тісно пов'язаний із глобальними принципами сталого розвитку, які були сформовані Організацією Об'єднаних Націй (ООН). Спільнота, визначає туристичну галузь, як один із ключових факторів економіки, який здатний сприяти досягненню Цілей сталого розвитку. У запропонованих принципах вона приділяє особливу увагу збереженню різних видів екосистем, раціональному використанню природних ресурсів та відповідальному споживанню без шкоди довкіллю [13].

Європейські країни активно інтегрують цілі у свою туристичну діяльність, орієнтуючись на екологічні, економічні та політичні аспекти для досягнення соціально – економічного розвитку територій. Вони формують екологічні стандарти, створюють природоохоронні ініціативи та сприяють глобалізації сталих принципів через низку економічних сфер, для підтримки екологічного стану планети. Україна, як держава, що приєдналася до міжнародної ініціативи сталого розвитку, також впроваджує екосвідомість через туристичну сферу, проте, незважаючи на наявний природно-ресурсний потенціал, розвиток екологічного туризму в Україні потребує вдосконалення організаційних, економічних та управлінських механізмів. У цьому контексті особливого значення набуває

дослідження європейського досвіду, який демонструє ефективні моделі функціонування екотуризму, засновані на принципах сталості, інноваціях та відповідальному природокористуванні.

Для подальшого дослідження європейських практик розвитку екологічного туризму є доцільним аналіз динаміки доходів даного виду туристичної сфери та перспектив приросту цього сегменту в країнах Європи за останні роки. На основі даних міжнародної статистичної бази Grand View Horizon було проаналізовано частку екологічного туризму в європейських країнах (рис. 1.2.) [14].

На графіку зображено динаміку ринку екологічного туризму в Європі з 2023 по 2030 рік, який характеризується стійкою тенденцією зростання. У 2023 році обсяг доходів склав 89296,6 млн. дол. США, а вже у 2025 році він становить 120509,9 млн дол. США.

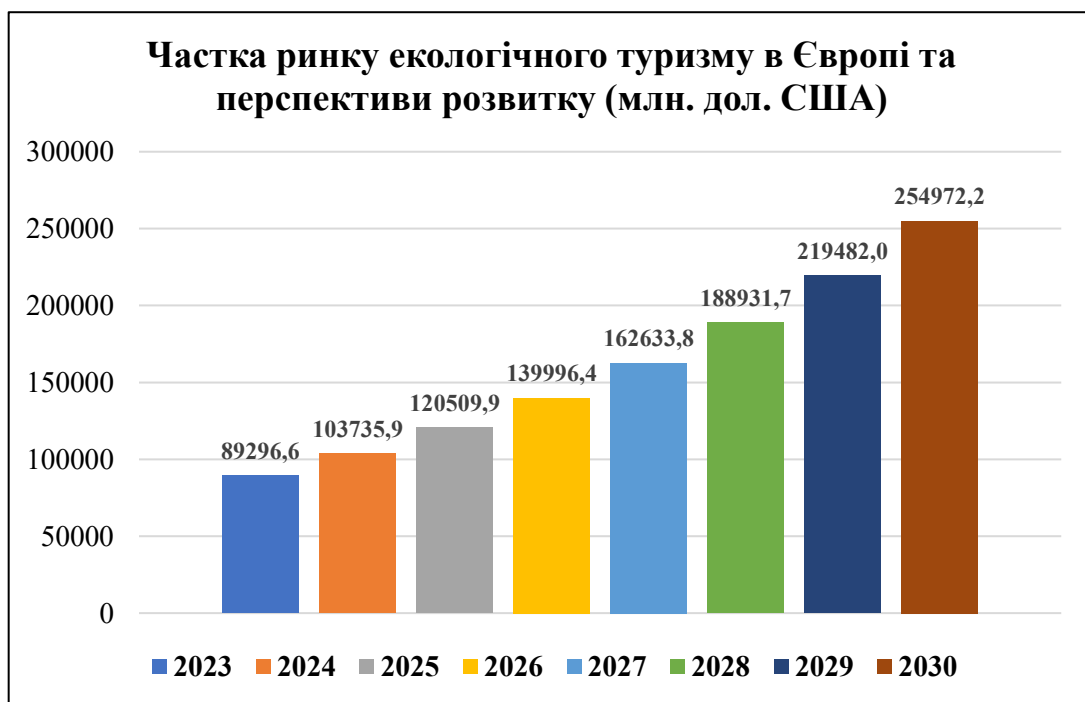

Рис 1.2. Частка ринку екологічного туризму в Європі та перспективи розвитку

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [14]

Таким чином абсолютний приріст за два роки склав 31213,3 млн. дол. США, а темп росту відносно до базисного року досяг 34% [14].

Така позитивна динаміка сформувалася на основі додаткових інвестицій, які спрямовані на залучення туристів через розвиток відповідної інфраструктури,

впровадження міжнародних стандартів та ініціатив, а також популяризацію «зелених» туристичних продуктів, що підвищують привабливість екотуризму для потенційних споживачів послуг.

Європейські аналітики очікують, що у період з 2026 по 2030 рік прогнозовані показники доходів від екологічного туризму демонструватимуть стабільне та динамічне зростання. На їхню думку дохід від галузі екологічного туризму у 2026 році має скласти 139 996,4 млн дол. США, а вже у 2030 році він має зрости до 254 972,2 млн дол. США, що прогнозовано формує абсолютний приріст у очікуваному періоді у 114 975,8 млн дол. США, що сприятиме збільшенню частки ринку майже у два рази [14].

Загалом з 2023 до 2030 року ринок екологічного туризму в Європі має продемонструвати позитивну динаміку зростанням майже у три рази, а середньорічний темп зростанням у досліджуваному періоді за прогнозами дослідників має скласти приблизно 16,2%. Такі перспективи збільшення доходів, були зумовлені ефективним інтегруванням принципів сталого розвитку, активною екологічною позицією країн Європи, а також зростанням попиту споживачів на такі види туристичних послуг [14].

Отже, на основі проаналізованих статистичних показників можна стверджувати, що європейські інноваційні практики популяризації сталих принципів через екологічний туризм є вдалими прикладами для запозичення та впровадження у сферу туристичної діяльності в Україні для подальшого ефективного розвитку індустрії.

Сучасна екологічна політика країн Європи була сформована з ключових стратегічних документацій, зокрема Стратегії ЄС з біорізноманіття до 2030 року, Лісової стратегії ЄС та комплексу інноваційних ініціатив, спрямованих на відновлення екосистем. Вони передбачають розширення площі природоохоронних територій до 30 % суходолу, забезпечення суворої охорони щонайменше 10 % територій, а також відновлення деградованих природних середовищ і зменшення масштабів деградації земель. Методом реалізації даних стратегій є формування екологічної туристичної мережі, яка має забезпечити збереження біорізноманіття,

сприяти міграції видів і підтримати екологічну рівновагу на регіональному та міжнародному рівнях [15].

Важливим елементом розвитку сталих цілей через екологічний туризм у країнах Європи виступає впровадження систем екологічних сертифікатів, які забезпечують контроль якості туристичної інфраструктури, об'єктів та послуг. Їх основною метою є підвищення екологічної відповідальності, раціональне використання природних ресурсів, зменшення негативного впливу туризму на довкілля та підвищення якості туристичних послуг. До них відносять такі сегменти туристичної сфери, як:

1. Туристичні підприємства (туристичні агентства, екскурсійні та кемпінгові компанії).
2. Готелі, садиби, кемпінги, туристичні комплекси, курорти та заклади ресторанного господарства.
3. Природні та рекреаційні території (національні парки, заповідники, гірські та прибережні зони).
4. Сільські та локальні громади.
5. Природничі регіони, які використовуються в туристичних цілях.

В додатку А наведено перелік основних міжнародних сертифікатів у сфері туризму, які забезпечують дотримання принципів сталого розвитку ООН у туристичній галузі.

Міжнародні та європейські сертифікаційні програми забезпечують ефективне впровадження принципів сталого розвитку та екологічних стандартів у туристичну діяльність, сприяючи зменшенню негативного впливу туризму на довкілля. Використання таких інструментів підвищує якість туристичних послуг, стимулює розвиток екологічно відповідального бізнесу та збереження природних ресурсів. Таким чином, екологічна сертифікація виступає важливим механізмом розвитку екотуризму, а адаптація європейських підходів в Україні може підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі та сприяти розвитку сталої туристичної інфраструктури.

Однією з відомих практик екотуризму в Європі є впровадження стандартів сталого туризму у природоохоронних територіях мережі Natura 2000. У межах проєкту DestiMED PLUS було розроблено спеціальні критерії для екотуристичних продуктів, що враховують екологічні та соціальні показники. В його рамках було створено дев'ять екотуристичних маршрутів на природоохоронних територіях Італії, Франції, Іспанії, Греції та Хорватії. Перелік об'єктів включає території Cres-Lošinj (Хорватія), Iles Lavezzi, Bouches de Bonifacio (Корсика), Dytika Asterousia (Крит), North Karpathos & Saria Islands (Греція), Cabo De Gata-Níjar (Андалусія), Zona Volcànica de la Garrotxa (Каталонія) та Ponziane Archipelago (Італія) [16]. Ці маршрути передбачають використання локальних ресурсів, обмеження туристичних потоків і підтримку місцевого населення, що дозволяє зменшити негативний вплив масового неконтрольованого туризму.

Одним із прикладів вдалого інтегрування принципів сталого екологічного туризму є національний парк De Hoge Veluwe у Нідерландах, основним елементом туристичної моделі в якому є система використання безкоштовних білих велосипедів, які надаються всім охочим для пересування по території парку [22].

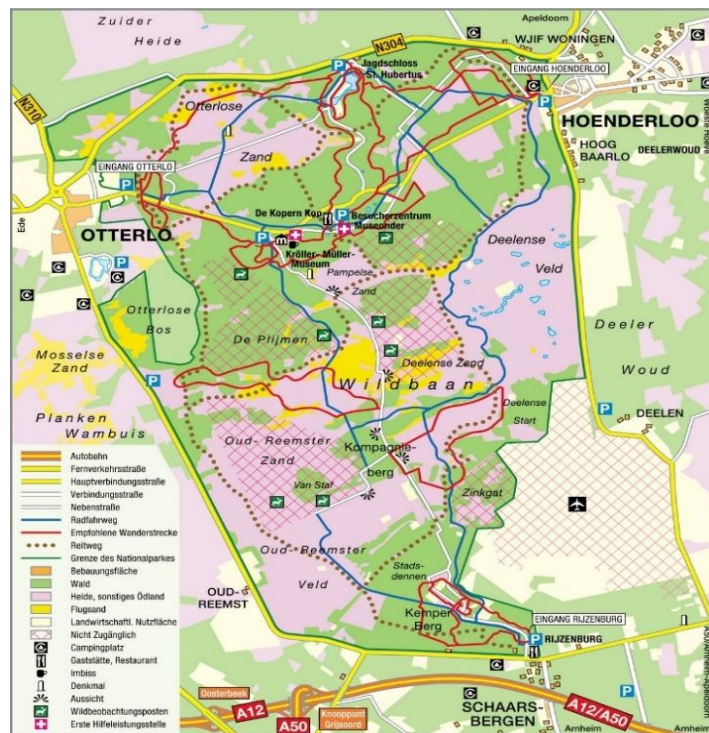

Рис 1.4. Національний парк De Hoge Veluwe

Джерело: сформовано автором на основі [23]

Такий підхід дозволяє мінімізувати шкідливі викиди від автомобільного пересування в атмосферу та забезпечити безпеку на природоохоронній території. Загалом країни Європи активно просувають ідею використання велосипедів, як однієї з практик сталого розвитку для захисту та відновлення природи.

У рамках культурного просвітництва туристи мають можливість відвідати музей Kröller-Müller, який містить одну з найбільших колекцій робіт Вінсента ван Гога у Європі. Окрім цього, відвідувачам доступні скульптурний сад просто неба та різноманітні виставкові простори, що поєднують сучасне мистецтво з природним середовищем. Також, у парку активно реалізуються освітні та рекреаційні програми у які включені тематичні пішохідні прогулянки, пізнавальні природоохоронні екскурсії та інформаційні центри, спрямовані на підвищення екологічної свідомості місцевого населення та іноземних відвідувачів [22].

Таким чином, досвід функціонування Національного парку De Hoge Veluwe демонструє ефективну модель розвитку екологічного туризму, що базується на збереженні природного середовища, раціональному використанні ресурсів та активному залученні туристів (рис. 1.4.). Такий підхід може бути адаптований в Україні з урахуванням національних особливостей природного потенціалу та туристичної інфраструктури [22].

У країнах Скандинавії для підтримки сталого розвитку активно впроваджуються енергоефективні технології, системи повторного використання ресурсів та екологічні матеріали. Однією з сучасних практик екологічного туризму є концепція «slow tourism», яка сформувалася в Італії та орієнтована на усвідомлений і повільний відпочинок [24]. За класифікацією Елісон Каффін основними принципами цього напрямку є: екологічність і мінімізація впливу на довкілля; локальна автентичність і поглиблене пізнання територій; зменшення вуглецевого сліду; взаємодія з місцевими громадами та підтримка локального виробництва; повільне й відповідальне споживання; формування якісного туристичного досвіду та особистісного розвитку [25]. Таким чином, концепція «slow tourism» відображає сучасні принципи сталого розвитку та може розглядатися як перспективний напрям екологічного туризму, орієнтований на

збереження природних ресурсів і розвиток екологічно відповідальної туристичної поведінки.

Отже, проаналізувавши провідні практики розвитку екологічного туризму в європейських країнах, можна зробити висновок, що вони відповідають більшості цілей сталого розвитку за класифікацією ООН. Вони активно мінімізують вплив людини на природне середовище, впроваджуючи усі можливі ініціативи та інновації через екологічні кампанії для збереження біорізноманіття, знищених земельних та водних екосистем, таким чином покращуючи стан екології планети для повноцінної рівноваги людини в природі. Тому для розвитку екологічного туризму в Україні їх практики є ефективними та доцільні для поступової адаптації в українську політику розвитку екологічної свідомості.

У контексті розробки можливостей розвитку сталих принципів в Україні важливо визначити ключові проблеми та сформулювати практичні напрями їх вирішення на основі запропонованих європейських практик. Дана класифікація дозволить розробити вдалий вектор дій для розвитку екотуризму в нашій країні, в якій є значний природно-ресурсний потенціал з різноманітною кількістю природних територій, автентичних регіонів та культурних особливостей української землі.

Відповідно, нижче наведено таблицю, у якій визначено основні проблеми та шляхи їх вирішення, реалізація яких сприятиме екологічному розвитку, підвищенню рівня екологічної свідомості населення та ефективному функціонуванню сфери екологічного туризму в Україні. (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Практичні напрями впровадження європейського досвіду в Україні, на основі визначених проблем

Проблема	Рішення	Очікуваний результат
Низька економічна мотивація громад	Створення туристичних садиб, локальних сервісів проживання, харчування, ремесел і культурних подій, що залучають туристів до життя громади.	Зростання доходів місцевого населення, створення робочих місць, розвиток малого бізнесу.

Недостатнє фінансування в природоохоронні проєкти	Привернення вітчизняних та іноземних інвестицій через масштабні екологічні кампанії.	Створення додаткових можливостей для збереження довкілля.
Мінімальна інфраструктура для розвитку екотуризму	Будівництво туристичних пішохідних та велосипедних маршрутів на природоохоронній території.	Підвищення туристичної привабливості для споживачів.
Відсутність програм екологічних сертифікатів	Впровадження міжнародних сертифікованих систем Green Globe, EU Ecolabel, Blue Flag та інших.	Такий підхід має привернути увагу екосвідомих туристів, які обираючи місце для відпочинку будуть орієнтуватися на надані сертифікації безпеки та екологічності.
Обмеженість вибору у сфері екологічного туризму	Розвиток нових туристичних напрямів, таких як ековелосипедний туризм, екофестивальний туризм, birdwatching, slow tourism.	Підвищення рівня туристичних потоків, через можливість вибору.
Низька екологічна обізнаність населення	Проведення екскурсій, екологічних шкіл, інтерактивних програм для туристів та учнів у природних умовах.	Підвищення екологічної культури населення та відповідального ставлення до природи.
Втрата біорізноманіття	Організація спеціальних зон для екологічного спостереження з мінімальним втручанням у середовище.	Посилення охорони видів, розвиток екокультури та зменшення браконьєрства.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Наведені практичні напрями адаптації європейського досвіду свідчать про те, що ефективний розвиток екологічного туризму в Україні потребує комплексного поєднання економічних, екологічних та соціальних механізмів. Запропоновані заходи орієнтовані не лише на збереження природного середовища, а й на підвищення туристичної привабливості регіонів, розвиток локального підприємництва та формування екологічної свідомості населення. Особливого значення набуває впровадження міжнародних екологічних стандартів, розвиток інфраструктури та активне залучення місцевих громад до туристичної діяльності. Таким чином, адаптація європейських практик створює передумови для формування конкурентоспроможної моделі екотуризму в Україні, що базується на принципах сталого розвитку, раціонального природокористування та довгострокового збереження природно – ресурсного потенціалу країни.

Висновок до розділу 1

У результаті проведеного теоретичного дослідження було встановлено, що екологічний туризм у сучасних умовах виступає одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку туристичної галузі, поєднуючи природоохоронні, соціально-економічні та рекреаційні функції. Аналіз історичних передумов розвитку екотуризму засвідчив його еволюцію від пізнавальних подорожей до комплексної системи відповідального природокористування, орієнтованої на збереження природних ресурсів та формування екологічної свідомості суспільства.

У межах дослідження було узагальнено наукові підходи до трактування поняття «екологічний туризм» та визначено, що ключовими ознаками цього виду туристичної діяльності є природоорієнтованість, мінімізація негативного впливу на довкілля, підтримка місцевих громад і впровадження принципів сталого розвитку. Проведений аналіз типологічних і класифікаційних підходів дозволив систематизувати основні види екотуризму та визначити їх значення для ефективного управління туристичними ресурсами й розвитку екологічно відповідальної туристичної діяльності.

Особливу увагу у розділі приділено дослідженню європейських практик розвитку екотуризму, серед яких визначено екологічну сертифікацію, концепцію «slow tourism», розвиток природоохоронних територій та активне залучення місцевих громад до туристичних процесів. Встановлено, що європейський досвід демонструє ефективність інтеграції екологічних стандартів у туристичну сферу та формує практичні механізми забезпечення балансу між економічним розвитком і збереженням довкілля.

Отже, результати теоретичного дослідження підтверджують значний потенціал розвитку екологічного туризму в Україні на основі адаптації європейського досвіду та принципів сталого розвитку. Це зумовлює необхідність подальшого аналізу природно-ресурсного потенціалу країни, ефективності використання природно-заповідного фонду та визначення основних проблем розвитку екотуризму, що становить основу дослідження у другому розділі роботи.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Оцінка ресурсного потенціалу екологічного туризму в Україні

У сучасних умовах ефективний розвиток екологічного туризму на основі сталих принципів, не можливий без кількісного природно – ресурсного фонду. Саме ресурсна база визначає можливості формування конкурентоспроможного екотуристичного продукту, рівень туристичної привабливості територій та перспективи розвитку цього виду туризму. Україна має значний природний потенціал для розвитку екологічного туризму. До його переліку входять різноманітні природні ландшафти, природоохоронні території, величезний тваринний та рослинний світ та етнокультурні регіони, які разом формують підґрунтя для розвитку сталого екологічного туризму в Україні. Тому у рамках дослідження є доцільним провести оцінку ресурсів природного потенціалу, який має визначити перспективи його функціонування та ефективного використання для безпечного розвитку туристичного напрямку без шкоди природному середовищу.

Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України», природно-заповідний фонд являє собою сукупність природних територій та об'єктів, що мають особливу природоохоронну, наукову, рекреаційну й екологічну цінність та охороняються з метою збереження природного середовища і біорізноманіття. Загалом природно – заповідний фонд поділяється на природні території та штучно створені об'єкти. До його структури входять заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні та зоологічні парки. Усі об'єкти природно-заповідного фонду перебувають під державною охороною та виступають важливою основою для розвитку екологічного туризму в Україні [26].

Згідно з даними Державного кадастру природно-заповідного фонду України у 2021 році було зафіксовано 8633 природоохоронні території, які займають майже 7 відсотків від загальної площі країни. До яких було віднесено 5 біосферних

заповідників, 19 природних заповідників, 53 національних природних парки, 85 регіональних ландшафтних парків, 3398 заказників, 3580 пам'яток природи, 802 заповідних урочища, 28 ботанічних садів, 13 зоологічних парків, 62 дендропарки та 588 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва (рис 2.1.) [27].

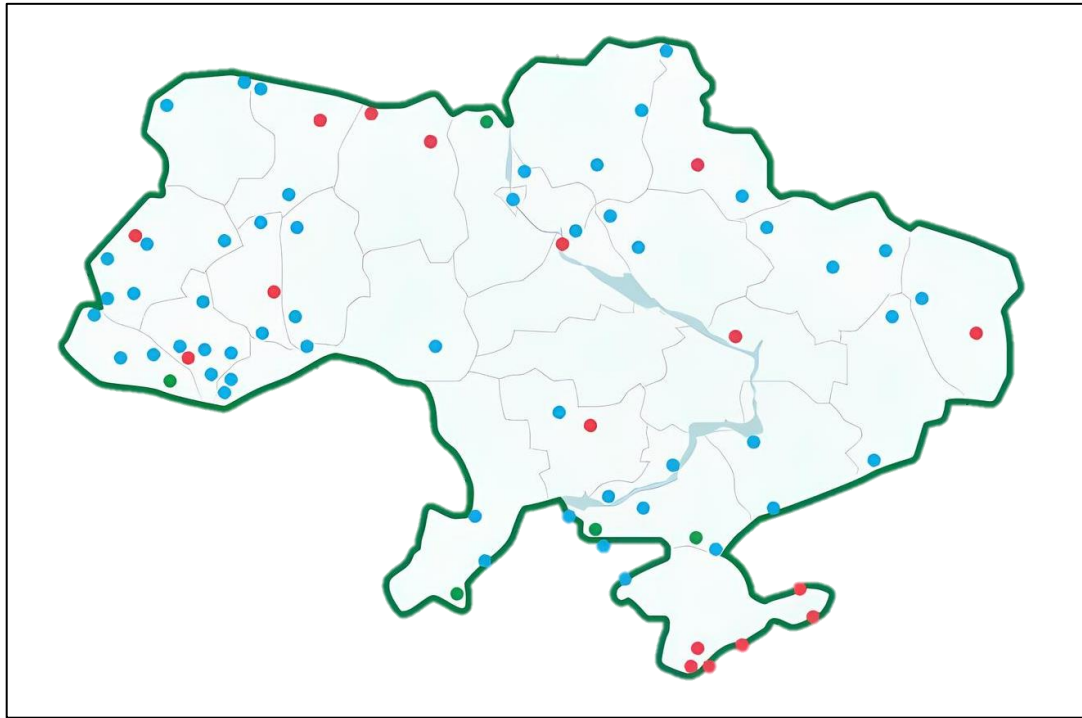

Рис. 2.1. Визначні території та об'єкти природно – заповідного фонду

Джерело: сформовано автором на основі [28]

На рисунку 2.1. представлено географічне розташування основних визначних об'єктів природно – заповідного фонду, які створюють основу для розвитку екологічно свідомого відпочинку на території України. Просторове розміщення природних територій свідчить про значне різноманіття природного фонду, але тим самим вказує і на нерівномірну концентрацію об'єктів за регіональною ознакою. Як ми бачимо найбільша частка об'єктів природно – заповідного фонду зосереджена на Закарпатті, Галичині, Лівобережжі та у Приазовському регіоні, де розташовані унікальні природні комплекси, які мають високий рівень охорони та є осередками потенційного розвитку екотуристичних мандрівок.

Для більш детального вивчення ресурсної бази було проведено дослідження регіонального розподілу об'єктів природно – заповідного фонду

України, визначена їх кількість, площа та наведені приклади визначних природоохоронних територій (табл 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика природно – заповідного фонду України за регіональною ознакою

Назва АТО	Кількість ПЗФ	Фактична площа ПЗФ, га	Об'єкти природно-заповідного фонду
Вінницька область	431	60189,4437	НПП «Кармелюкове Поділля», заказник «Буго – Деснянський», парк – пам'ятка «Печера»
Волинська область	393	220231,5	Шацький НПП, НПП «Цуманська пуша», озеро Світязь
Дніпропетровська область	180	99757,0931	Дніпровсько – Орільський природний заповідник,
Донецька область	178	100359,8316	НПП «Святі Гори», Український степовий заповідник, крейдяні гори
Житомирська область	242	138258,1304	Поліський природний заповідник, заказник «Древлянський»
Закарпатська область	478	193319,1769	Карпатський біосферний заповідник, НПП «Синевир», Долина нарцисів
Запорізька область	347	138183,4433	Приазовський НПП, острів Хортиця, Молочний лиман
Івано-Франківська область	560	222382,5145	Карпатський НПП, заповідник «Горгани», гора Говерла
Київська область	238	292439,6739	Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник, урочище «Бабка»
Кіровоградська область	223	100318,8426	НПП «Бузький Гард», ландшафтний парк «Чорний ліс»
АР Крим	197	219319,36	Кримський природний заповідник, Ялтинський гірсько – лісовий заповідник
Луганська область	203	93219,2911	Луганський природний заповідник, Стрільцівський степ
Львівська область	399	177944,2027	НПП «Сколівські Бескиди», природний заповідник «Розточчя», Яворівський НПП
Миколаївська область	146	77238,17	НПП «Бузький Гард», заповідник «Єланецький степ», Тилігульський лиман
Одеська область	125	154389,7469	Дунайський біосферний заповідник, НПП «Тузлівські лимани», Нижньодністровський НПП
Полтавська область	393	142789,7547	НПП «Нижньосульський», регіональний парк «Диканський», урочище «Парасоцький ліс»
Рівненська область	317	199545,0296	Рівненський природний заповідник, Нобельський НПП
Сумська область	291	178589,3562	Заповідник «Михайлівська цілина», НПП «Деснянсько – Старогутський»
Тернопільська область	643	123349,0732	Природний заповідник «Медобори», НПП «Дністровський каньйон», печера Оптимістична

Харківська область	246	74843,5995	НПП «Гомільшанські ліси», парк «Слобожанський»
Херсонська область	84	319315,9841	Біосферний заповідник «Асканія-Нова», НПП «Олешківські піски», Джарилгацький НПП
Хмельницька область	536	313084,3963	НПП «Подільські Товтри», заказник «Сатанівська дача»
Черкаська область	561	64746,0785	Канівський природний заповідник, Холодний Яр
Чернівецька область	331	103598,45	НПП «Вижницький», Черемоський НПП, букові праліси Карпат
Чернігівська область	674	250720,2944	Мезинський НПП, Ічнянський НПП, заказник «Замглай»
м. Київ	208	21148,79	НПП «Голосіївський», ботанічний сад ім. М. Гришка
м. Севастополь	12	26241,02	Байдарський заказник, природний парк «Максимова дача»
Разом	8636	4105522,247	

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [29]

Проведений аналіз природно – заповідного фонду України за регіональною ознакою, демонструє високу концентрацію природоохоронних територій у більшості областей, що підтверджує значну різноманітність природних ресурсів та екосистем, які виступають основними компонентами для розвитку екологічного відпочинку у нашій країні. У даному переліку, наведенні приклади територій цінність яких полягає у високому рівні збереження природних екосистем та біорізноманіття, які у сучасному світі виконують рекреаційні, пізнавальні та науково – дослідницькі функції.

Разом з тим певна частина природних територій, розташованих в південних та східних регіонах України, не може повноцінно існувати та використовуватись для розвитку туризму, через тимчасову окупацію або негативний вплив від воєнних дій в прифронтових областях. Постійні воєнні дії поступово формують загрозу для природних екосистем країни, що ускладнює створення умов для подальшого масштабного розвитку екологічного туризму у регіонах, які найбільше відчують наслідки російської агресії. Вплив на тимчасово окуповані природоохоронні території можливий лише після відновлення контролю над усіма окупованими областями та завершення війни у державі.

Отже, проведена оцінка ресурсного потенціалу екологічного туризму в Україні, свідчить про наявність значної та різноманітної природної бази, що створює сприятливі умови для подальшого розвитку екологічного туризму в країні. Сьогодні головним пріоритетом є максимальне збереження та відновлення природних ресурсів, які можуть повноцінно функціонувати та використовуватись у сфері сталого туризму в умовах воєнного конфлікту. У перспективі ефективне управління та використання природно – заповідних територій сприятиме формуванню конкурентоспроможного екотуристичного середовища, що стане важливим інструментом для розвитку екологічного туризму в Україні.

З огляду на проведений попередній аналіз, логічним продовженням дослідження є оцінка ефективності використання природних ресурсів у сфері екологічного туризму в Україні, що дасть змогу визначити рівень їх залучення, оцінити функціонування існуючих видів та окреслити напрями їх подальшого вдосконалення.

2.2. Оцінка ефективності використання природно – заповідного фонду України

Ефективне використання природно – заповідного фонду України є ключовою передумовою розвитку екологічного туризму в основу якого покладені принципи сталого та свідомого користування довкіллям. Території включені до переліку природоохоронних виконують функції, які направлені на збереження біорізноманіття, створення рекреаційної, освітньої та наукової бази та зниження антропогенного навантаження на природні зони. На основі їхніх основних функцій для спільнот пов'язаних з екологічною діяльністю формується завдання по досягненню балансу між користуванням та збереження природних ресурсів відповідно до принципів сталого екологічного туризму, тому важливо провести аналіз сучасного використання природо – заповідним фондом, для виявлення проблем та подальшої розробки шляхів підвищення ефективності природокористування в Україні.

В умовах сьогодення використання всього природно – заповідного фонду України в сфері екологічного туризму є неможливим через недоступність території та недостатнє фінансування в відповідну інфраструктуру, туристичні маршрути та новітні освітні програми, які необхідні для розвитку даного напрямку діяльності та підвищення економічних показників країни. Але не дивлячись на складну ситуацію в Україні в межах доступних природоохоронних екосистем, українські екоорганізації та місцеві громади намагаються впроваджувати туристичні атракції для привернення уваги внутрішніх та зовнішніх груп споживачів, які зацікавлені в свідомих видах відпочинку.

Відповідно до статті 9¹ Закону України «Про природно-заповідний фонд України», спеціальне використання природно-заповідного фонду загальнодержавного значення здійснюється в межах ліміту на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також на підставі дозволів, які мають забезпечити контроль за раціональним використанням природних ресурсів і сприяти збереженню екологічної рівноваги на природоохоронних територіях [26].

В Україні використання природно – заповідного фонду поділяється на три основні напрями, зображені нижче (рис 2.2.).

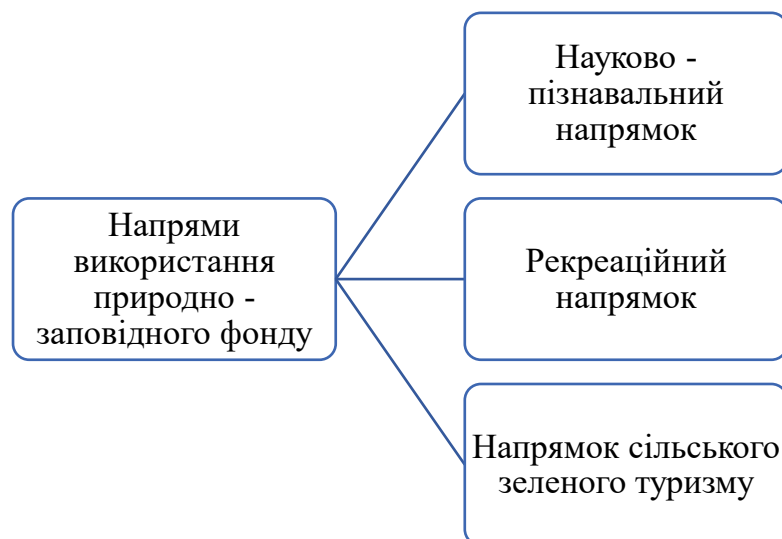

Рис 2.2. Напрями використання природно – заповідного фонду

Джерело: розроблено автором на основі власного дослідження

Науково – пізнавальний напрямок використання об’єктів природо – заповідного фонду є доцільним, оскільки він допомагає поєднувати дослідницькі, освітні та охоронні компоненти на основі вивчення природної спадщини України. Для реалізації даного підвиду екологічного туризму використовують національні природні парки, заповідники, зоологічні центри та біосферні комплекси, на території яких проводять наукові спостереження, пізнавальні екскурсії та освітні програми, які спрямовані на пізнання та збереження флори та фауни виокремлених природних територій. Вдалим прикладом такого використання є спостереження за процесами відновлення лісових екосистем у Чорнобильському радіаційному – екологічному біосферному заповіднику, які постраждали внаслідок атомної катастрофи на Чорнобильській АЕС і тривалий час через великий рівень радіації існували без людського втручання [30].

Напрямок використання природно – заповідних територій для розвитку сільського зеленого туризму в Україні передбачає проживання туристів у садибах, участь у традиційних видах діяльності, а також знайомство з місцевою культурою та автентичною кухнею. Найбільш активно цей напрям розвивається у Карпатському регіоні, на Поділлі та Поліссі, де збережено традиційний уклад життя та природне середовище. Наприклад у Івано – Франківській області функціонують численні гуцульські садиби, де туристам пропонують майстер – класи з різьблення по дереву та приготування традиційних страв. На Поліссі, у Волинській та Рівненській областях, поширені садиби, орієнтовані на спокійний відпочинок серед лісів і озер, із можливістю збирання ягід та грибів.

Використання природних ресурсів у сфері рекреаційного екологічного туризму в Україні, передбачає організацію відпочинку, в основі якого закладені оздоровчі та відновлюючі компоненти, які спрямовані на ефективне перебування людини у природному середовищі. Даний вид використання природно – заповідного фонду є найпоширенішим в гірських та прибережних регіонах України, до яких відносять території Карпат, Чорного та Азовського морів. Одним із таких прикладів є спеціально відведені туристичні зони у Національному природному заповіднику «Шацький», території якого приваблюють туристів

можливостями відпочинку біля озера Світязь, кемпінгом та різноманітністю видів туристичних веломаршрутів [31]. Також значний рекреаційний потенціал мають прибережні території Одеської, Миколаївської та Запорізької областей, де природні водні ресурси використовуються для пляжного відпочинку та санаторно – курортного лікування.

Одним із прикладів ефективного використання природних територій та об'єктів є впровадження туристичних пізнавальних маршрутів у Національному парку «Сколівські Бескиди». Вони спрямовані на ознайомлення відвідувачів із природними комплексами, історичними та культурними об'єктами, які мають на меті збереження та дослідження природних ресурсів в межах парку [32]. Перелік найвідоміших туристичних шляхів сформований на основі особистих спостережень автора, наведено у таблиці нижче. (табл 2.2).

Таблиця 2.2

Найвідоміші туристичні маршрути Національного парку «Сколівські Бескиди»

Назва	Протяжність /Тривалість	Тип маршруту	Особливі об'єкти
Туристичний шлях «На гору Лопата»	12 км, 6 – 7 годин	Пішохідний, гірський	Урочище «Павлів Потік» та «Плаї» схил «Щек» , «Кий» та «Хорив», гора «Лопата».
Туристичний шлях «Старовікові ліси»	5 км, 3 – 4 години	Пішохідний, пізнавальний	Різноманітність рослинного світу, старовинних дерев та водних об'єктів.
Туристичний шлях «Долиною річки Кам'янка»	4,6 км 2 години	Пішохідний	Концентрація водних природних об'єктів, таких як: мінеральне джерело, водоспад «Кам'янка», Журавлине озеро.
Туристичний шлях «До бункеру головного осередку пропаганди ОУН- УПА»	9 км, 4 – 5 годин	Пішохідний, історичний	Урочища «Ставище» та «Поташне», на території яких розташовані визначні історичні об'єкти пов'язані з періодом УПА.
Туристичний шлях «Джершин – Зелеміль – Кудрявець – Лопата»	8 км, 6 – 7 годин	Пішохідний	Гора «Зелеміль», урочище «Джершин», гора «Лопата».

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [33, 34, 35, 36, 37]

Отже, представлені туристичні маршрути Національного парку «Сколівські Бескиди» характеризуються комплексним характером використання природних

ресурсів, які органічно інтегровані в природне середовище та дозволяють мінімізувати антропогенний вплив на екосистеми регіону. Їхньою важливою перевагою є наявність відповідної інфраструктури до якої відносять маркування стежок, інформаційні стенди, оснащені оглядові майданчики та безпечна навігація, що забезпечує комфорт і безпеку відвідувачів [28]. Такий підхід сприяє збереженню природного потенціалу території, водночас забезпечуючи її ефективне туристичне використання та підвищення рівня екологічної обізнаності населення.

На основі проведеної оцінки ефективності використання природно – заповідного фонду України було визначено, що він є основним елементом підтримання екологічної, наукової та рекреаційної інфраструктури держави, яка створює передумови для різних видів розвитку екологічного туризму. Аналіз демонструє, що використання природних ресурсів має багатофункціональний характер та охоплює різні підвиди свідомого туризму, які є основою для збереження та відновлення природного середовища та культурної спадщини регіонів у поєднанні з задоволенням потреб туристів у свідомому відпочинку серед природи. Таким чином, природно-заповідний фонд України має значний потенціал для сталого розвитку екологічного туризму за умови подальшого вдосконалення системи його управління та розширення ресурсної бази.

У наступному пункті кваліфікаційної роботи є важливим виокремлення основних проблем та стримуючих факторів розвитку екологічного туризму в Україні, що дозволить в подальшому сформувати систему механізмів, які зможуть усунути існуючі перешкоди для ефективного використання, збереження та відновлення природно – заповідного фонду України в рамках воєнних дій та після воєнного періоду.

2.3. Проблеми та стримуючі фактори розвитку екологічного туризму в Україні

Розвиток екологічного туризму в Україні відбувається в умовах складних соціально – економічних та безпекових викликів, що суттєво впливають на

ефективність функціонування туристичної галузі та використання природно-заповідного фонду. Незважаючи на значний природно – ресурсний потенціал і наявність природоохоронних територій, екотуризм в Україні характеризується недостатнім рівнем інфраструктурного забезпечення, обмеженим фінансуванням, нерівномірним регіональним розвитком та низьким рівнем інтеграції принципів сталого розвитку у туристичну діяльність. Особливої актуальності дослідження проблем екологічного туризму набуває в умовах воєнних дій, які спричиняють деградацію природних територій, скорочення туристичних потоків та ускладнюють реалізацію екологічних і рекреаційних функцій природно – заповідного фонду України.

Рис 2.3. Частка площі територій та об'єктів природно – заповідного фонду в загальній території країни

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [38]

За даними наведеними на рисунку 2.3. можна зробити висновок, що рівень зростання частки природо – заповідного фонду в Україні з 2015 по 2023 майже не збільшився. Показник за 8 років не зріс навіть на один відсоток, що відображає обмежені темпи розширення та відновлення природоохоронних територій, що у свою чергу знижує рівень ресурсної бази для ефективного розвитку екологічного туризму. Крім того частка об'єктів, які включені до переліку не супроводжуються

достатнім рівнем інфраструктурного забезпечення, через низький рівень фінансування та слабку екологічну політику в Україні.

У зв'язку з цим визначення основних проблем та стримуючих факторів, які перешкоджають активному розвитку екологічного туризму в Україні, є досить актуальним у розрізі даного наукового дослідження.

Для більш детального аналізу доцільно врахувати сучасні глобальні виклики, які створюють негативний вплив на природні території та потенціал їх використання у сфері екологічного туризму в Україні та інших країнах світу. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Сучасні перешкоди розвитку екологічного туризму

Сучасні виклики	Характеристика
Надмірне антропогенне навантаження на природні ресурси	Інтенсивне використання природних ресурсів для розвитку промислового господарства та масового туризму, призводять до поступового знищення природних екосистем, що тим самим знижує рівень їх природної цінності.
Зміна клімату	Кліматичні зміни спричиненні надмірним природокористуванням та забрудненням природних територій, призводять до підвищення температури повітря, висушення водойм та трансформації природних ресурсів, що у свою чергу негативно впливає на розвиток екологічного туризму.
Стрімкий розвиток урбанізації	Розширення міст, промислових зон та транспортної інфраструктури призводить до скорочення природних територій, що порушує природний баланс та зменшує площі, придатні для розвитку екологічного туризму.
Забруднення навколишнього середовища	Забруднення повітря, води та ґрунтів унаслідок промислової діяльності, транспорту та надмірного споживання ресурсів негативно впливає на якість природного середовища. Це призводить до деградації рекреаційних територій, зниження їхньої естетичної та оздоровчої цінності, тим самим погіршуючи умови для розвитку екологічного туризму.
Природні катастрофи	Часті повені, посухи, урагани, землетруси та лісові пожежі спричиняють значні руйнування природних територій і туристичної інфраструктури. Вони створюють небезпеку для туристів, знижують стабільність туристичних потоків і потребують значних витрат на відновлення постраждалих регіонів.
Недостатнє фінансування природоохоронної діяльності	В певних країнах природоохоронні програми фінансуються недостатньо, що ускладнює збереження заповідних територій, розвиток інфраструктури та впровадження сучасних методів екологічного менеджменту.
Низький рівень екологічної свідомості населення	Посилення антропогенного тиску на природні території відбувається, через недостатню екологічну освіту та культуру

	поведінки, що призводить до засмічення природних територій та порушення правил користування природними ресурсами.
Політичні конфлікти	У певних країнах у ході активних бойових дій відбувається знищення природних територій, що призводить до скорочення туристичних потоків та втрати інвестиційної привабливості регіонів. У низьці регіонів, частина природоохоронних територій залишається небезпечною або недоступною для відвідувачів.
Слабке впровадження принципів сталого розвитку	Недостатня інтеграція принципів сталого розвитку в туристичну політику призводить до переважання короткострокових економічних інтересів над довгостроковим збереженням природи. Це ускладнює формування збалансованої моделі екологічного туризму, яка має ефективно поєднувати економічну вигоду та охорону довкілля.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Визначені сучасні виклики, які негативно впливають навколишнє середовище, формують перелік взаємопов'язаних соціально – економічних, екологічних та політичних факторів, які перешкоджають ефективному функціонуванню екологічного туризму та збереженню навколишнього середовища. Їх сукупний вплив призводить до деградації цінних природних ресурсів та знижує потенціал їх використання в туристичній галузі.

Серед виділених перешкод особливе місце займають політичні конфлікти, які завдають найбільшої шкоди природі, стрімко руйнуючи існуючі природні комплекси та створену на їх території туристичну інфраструктуру. Для України повномасштабна війна стала основною проблемою, яка завдає комплексного руйнівного впливу природному середовищу та усім туристичним напрям розвитку в державі. Воєнні дії, які відбуваються на території України призводять до повноцінного знищення різноманітних екосистем, забруднення повітря та навколишнього середовища, що негативно впливає на спроби збереження біорізноманіття навіть в безпечних природних зонах.

За даними Державної екологічної інспекції України збитки довкіллю внаслідок російської агресії на травень 2026 року становлять приблизно 6,8 трильйонів гривень, що свідчить про критичний рівень загального стану українських територій [39]. (рис 2.4.)

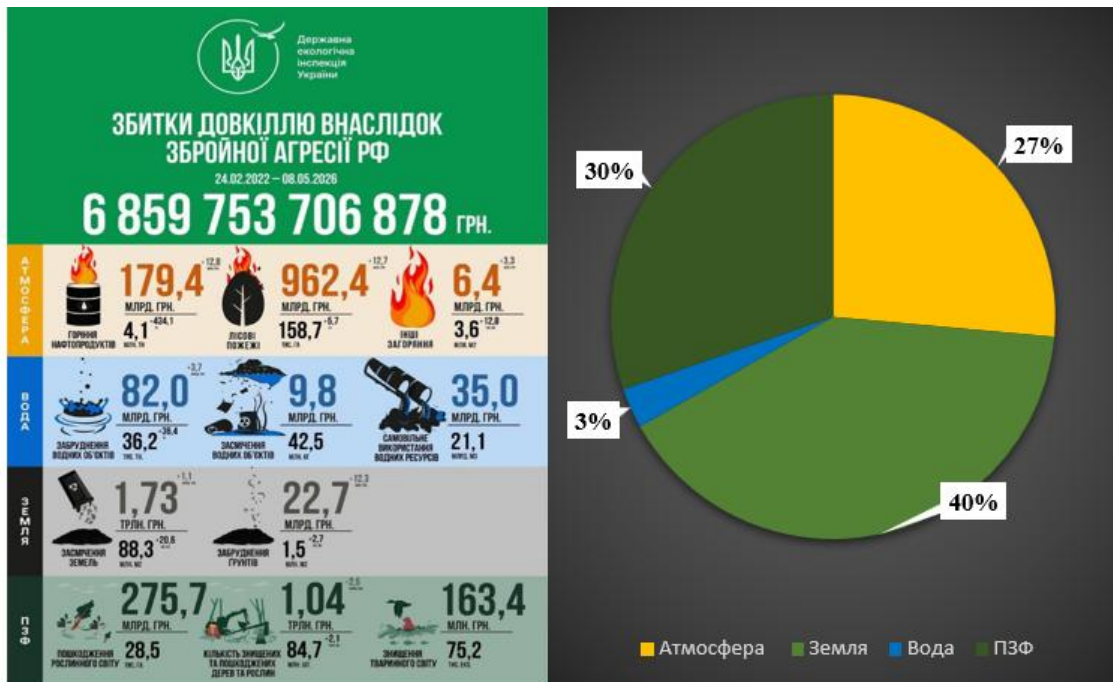

Рис 2.4. Збитки довкіллю принесені внаслідок російської агресії

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [39]

Одні з найбільш збитків були зафіксовані внаслідок масштабних лісових пожеж, які були спричинені активними обстрілами та детонацією боеприпасів. У результаті чого було знищено 158,7 тисяч гектарів лісових масивів, які виконували важливі кліматорегулюючі, охоронні та рекреаційні функції. Також, суттєвою проблемою стало забруднення ґрунтів та водних ресурсів продуктами горіння, важкими металами, паливом та залишками вибухонебезпечних предметів. Такі процеси спричинили довготривале погіршення екологічного стану територій, що призвело до скорочення чисельності тваринних видів. За період війни було знищено 75 тисяч екземплярів, які були знищені через активні бойові дії або ж були вимушені мігрувати через не придатність звичних місць існування [39].

Крім екологічних втрат, війна суттєво вплинула на функціонування туристичної сфери та природоохоронної діяльності. Українська природоохоронна група визначає, що за останні декілька років від війни постраждало приблизно 2339 об'єктів природо – заповідного фонду [40]. (рис 2.5.)

Рис 2.5. Втрати природно – заповідного фонду спричинені російською агресією

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [40]

На рисунку 2.5. наведено структуру втрат природно – заповідного фонду України, яка виокремлює основні напрями впливу на природне середовище. Серед них найбільша частка припадає на території пошкоджені внаслідок пожеж – 885 визначних природних комплексів, які були знищені від масштабних займань, наразі потребують тривалого відновлення та подальшої посиленої охорони. Значна кількість природоохоронних територій після деокупації залишається обмежена у функціонуванні через значний відсоток замінувань та зруйновану туристичну інфраструктуру. Водночас інші 528 об'єктів природно – заповідного фонду досі перебуває під окупацією, контроль над екологічним станом яких є неможливим. Найменша частка припадає на 98 об'єктів, які були пошкоджені внаслідок будівництва військових споруд. Проте, незважаючи на відносно невелику кількість, такі території також потребують тривалого відновлення та очищення після масштабних бойових дій [40].

Таким чином, російсько – українська війна виступає основним стримуючим фактором впливу на природно – заповідний фонд та сформовану базу екологічного

туризму в Україні. Її наслідки мають комплексний і довгостроковий характер та потребують значних фінансових інвестицій для подальшого екологічного відновлення територій, розмінування природних об'єктів і відбудови туристичної інфраструктури.

Для формування нової моделі екологічного туризму в Україні, доцільно провести комплексне дослідження факторів, що впливають на даний туристичний напрямок, використавши метод PEST-аналізу (табл. 2.4.), який дозволить систематизувати зовнішні політичні, економічні, соціальні та технологічні чинники розвитку галузі. Використання даного підходу дає можливість визначити ключові можливості та загрози функціонування екотуризму в сучасних умовах, а також оцінити перспективи адаптації європейських практик у туристичну сферу України.

Таблиця 2.4

PEST-аналіз розвитку екологічного туризму в Україні

Фактор	Основні характеристики впливу
P – Political (політичні фактори)	Євроінтеграційний курс України; адаптація законодавства до стандартів ЄС; державна підтримка сталого розвитку; воєнні дії та безпекові ризики; недостатній рівень фінансування природоохоронних територій; розвиток міжнародних екологічних програм та грантів.
E – Economic (економічні фактори)	Зростання попиту на внутрішній туризм; обмеженість інвестицій у туристичну інфраструктуру; перспективи розвитку локального підприємництва; низький рівень фінансування екологічних проєктів; потенціал залучення міжнародних інвестицій та програм підтримки сталого туризму.
S – Social (соціальні фактори)	Зростання екологічної свідомості населення; популяризація здорового способу життя та відпочинку на природі; зацікавленість туристів у локальній культурі та автентичності; міграційні процеси та скорочення туристичних потоків через воєнні події; недостатній рівень екологічної культури частини населення.
T – Technological (технологічні фактори)	Використання цифрових платформ для популяризації туристичних маршрутів; розвиток GIS-технологій, онлайн-карт та мобільних застосунків; впровадження енергоефективних технологій; недостатній рівень цифровізації природоохоронних територій; перспективи розвитку smart-туризму та цифрового маркетингу екотуристичних послуг.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Проведений PEST-аналіз свідчить про те, що розвиток екологічного туризму в Україні залежить від комплексу зовнішніх політичних, економічних,

соціальних та технологічних факторів. Незважаючи на сучасні безпекові та економічні виклики, Україна має значний потенціал для розвитку екотуризму завдяки євроінтеграційним процесам, зростанню екологічної свідомості населення та розвитку цифрових технологій. Водночас ефективний розвиток галузі потребує модернізації туристичної інфраструктури, залучення інвестицій, підтримки природоохоронних територій та активної адаптації європейських практик сталого розвитку до умов України.

На основі проведеного PEST-аналізу було сформовано перелік основних проблем, які перешкоджають розвитку екологічного туризму в Україні. Класифікація визначених факторів дозволить комплексно оцінити сучасний стан галузі, визначити ключові загрози та окреслити перспективні напрями їх подальшого усунення й мінімізації негативного впливу на даний туристичний вид та природоохоронні території. (табл 2.5).

Таблиця 2.5

Класифікація проблем, які перешкоджають розвитку екотуризму в Україні

Основні проблеми	Класифікація
Воєнні дії та безпекові ризики.	Активні бойові дії призводять до: руйнування природоохоронних територій; тимчасової окупації природних об'єктів; мінування територій; обмеження доступу до туристичних локацій; руйнування туристичної інфраструктури; погіршення екологічного стану територій.
Недостатній рівень фінансування природоохоронних територій.	Недостатній рівень фінансування природоохоронних територій визначається: обмеженим фінансуванням природоохоронних проєктів; недостатнім утриманням об'єктів ПЗФ; нестачею інвестицій на відновлення природних територій; слабким розвитком рекреаційної інфраструктури.
Обмеженість інвестицій у туристичну інфраструктуру.	Обмежене фінансування туристичної сфери визначається: недостатнім розвитком транспортної мережі; низьким рівнем забезпечення місцями розміщення у межах природних об'єктів; нестачею екостежок та туристичних центрів; недостатньою модернізацією туристичних об'єктів.
Низький рівень фінансування екологічних проєктів.	Відсутність фінансування екологічних проєктів визначається: відсутністю новітніх екологічних програм направлених на збереження природи; обмеженим впровадженням екологічних технологій; нестачею міжнародних грантів та інвестицій; слабким розвитком екологічних ініціатив та сталих принципів.
Недостатній рівень екологічної культури частини населення.	Низький рівень екосвідомості населення призводить до: порушення правил поведінки на природоохоронних територіях; забруднення навколишнього середовища;

	накопичення побутових відходів; посилення антропогенного навантаження.
Міграційні процеси та скорочення туристичних потоків через воєнні події.	Скорочення туристичних потоків через міграційні процеси призводить до: зменшення кількості внутрішніх та зовнішніх туристів; скорочення доходів від туристичної сфери; відтоку працездатного населення з туристичних регіонів.
Недостатній рівень цифровізації природоохоронних територій.	Низький рівень цифровізації природоохоронних території визначається: мінімальним використанням GIS-технологій; недостатньою кількістю цифрових платформ та онлайн – карт; низьким рівнем інформаційного забезпечення туристичних маршрутів; недостатнім розвитком smart – технологій у сфері екотуризму.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Сформована класифікація у таблиці 2.5 демонструє, що основні проблеми та стримуючі фактори розвитку екотуризму в Україні мають комплексний характер та охоплюють різні сфери суспільного розвитку. Визначальними серед них є безпекові, економічні, соціальні та технологічні чинники, які суттєво впливають на стан природоохоронних територій і туристичної діяльності. Наявні проблеми призводять до зниження туристичної привабливості регіонів, погіршення екологічного стану природних територій, скорочення інвестиційної активності та уповільнення розвитку туристичної інфраструктури в природному середовищі. Проведений аналіз основних проблем свідчить про необхідність формування комплексної політики розвитку екологічного туризму, через посилення державного впливу, розширення інвестиційних потоків, впровадження інноваційних рішень, шляхом адаптації сучасного європейського досвіду в українську систему управління туристичними природними територіями та об'єктами.

З метою комплексного дослідження проблем, які перешкоджають розвитку екотуризму в Україні на основі проведеного аналізу було розроблено причинно – наслідкову схему (рис 2.6.), яка відображає взаємозв'язок між основними дестабілізуючими чинниками та наслідками їх впливу на екотуристичну сферу. У схемі систематизовані ключові проблеми, що виникають в умовах воєнного стану та соціально – економічної нестабільності, а також визначено прямі, непрямі та соціально – економічні наслідки їх впливу на природоохоронні території, туристичну інфраструктуру та розвиток екотуризму загалом. Побудована схема

дозволяє комплексно оцінити сучасний стан екотуризму в Україні та визначити пріоритетні напрями для подальшого відновлення і розвитку галузі.

Причинно-наслідкова схема впливу воєнних дій на розвиток екотуризму в Україні

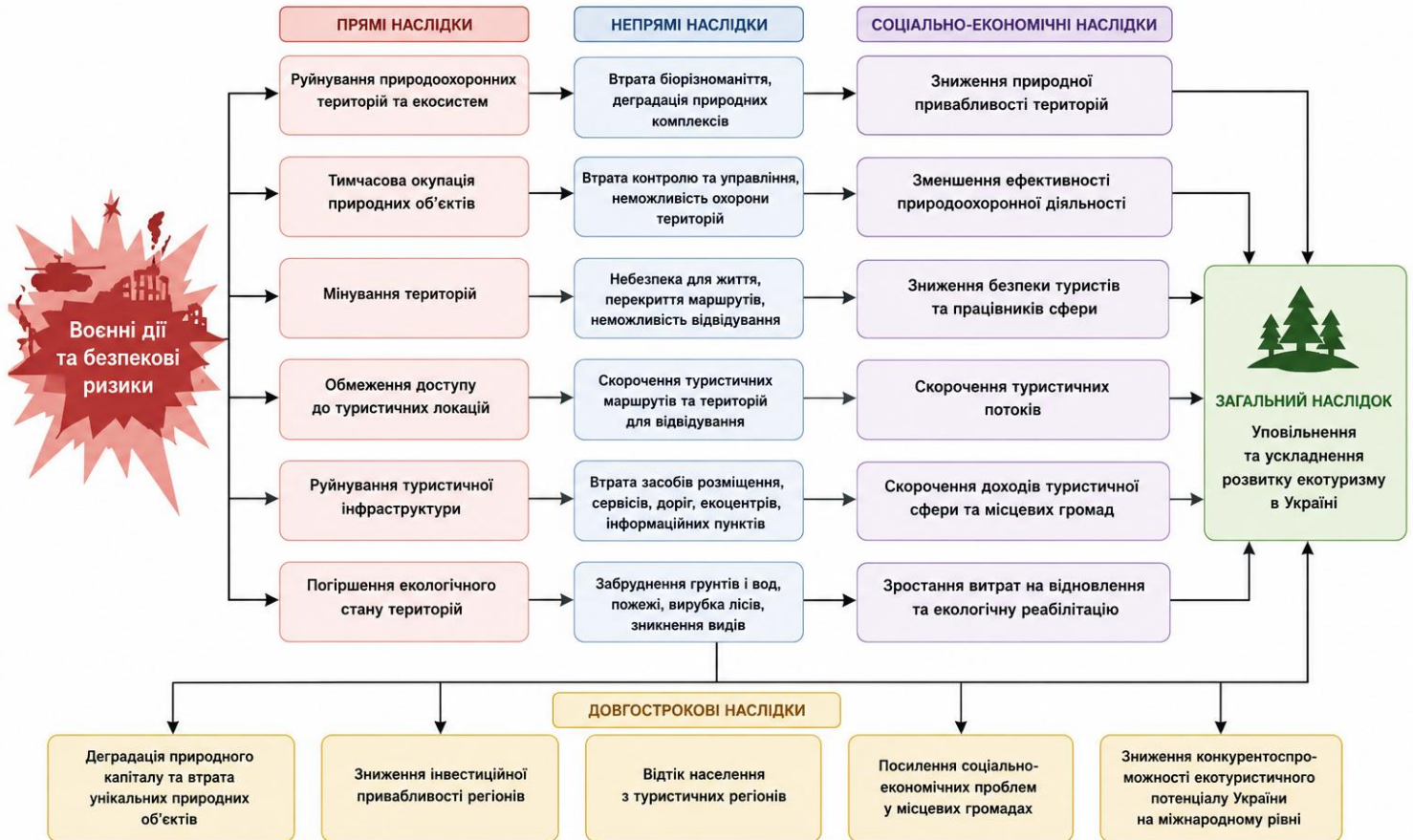

Рис 2.6. Причинно – наслідкова схема впливу проблем на розвиток екотуризму

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Сформована причинно – наслідкова схема вказує, на те що, ключовим негативним чинником, який у сучасних умовах стримує розвиток екологічного туризму в Україні, є воєнні дії та пов'язані з ними безпекові загрози для населення та природних регіонів. Вони мають комплексний вплив на галузь, оскільки порушують функціонування природоохоронних територій, знижують рівень безпеки, руйнують інфраструктуру та обмежують туристичну активність. У результаті воєнний фактор стає визначальним і водночас посилює дію

економічних, соціальних, освітніх і управлінських проблем, що в сукупності ускладнює розвиток екотуристичної галузі в країні.

Для узагальнення проведеного дослідження доцільно застосувати метод SWOT-аналізу, який дозволить структурувати отримані результати аналізу та дає можливість узагальнити слабкі та сильні сторони галузі, а також визначити потенційні можливості та загрози для подальшого функціонування екологічного туризму в Україні. (табл 2.6).

Таблиця 2.6

SWOT-аналіз сучасного стану та перспектив розвитку екотуризму в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значний природно – ресурсний потенціал країни; різноманіття природних зон і ландшафтів; розгалужена система природно-заповідного фонду; унікальні природні комплекси та високий рівень біорізноманіття.	Обмежене фінансування природоохоронної сфери; недостатньо розвинена туристична інфраструктура; низький рівень цифрового забезпечення галузі; низька екологічна свідомість населення; нерівномірний розвиток туристичних регіонів.
Можливості	Загрози
Інтеграція європейських практик та стандартів; залучення міжнародних інвестицій; розвиток внутрішнього туризму; впровадження сучасних цифрових технологій в розвиток туристичної інфраструктури; післявоєнне відновлення природних територій.	Воєнні дії та загрози безпеці; руйнування природоохоронних об'єктів; мінування природних зон та обмежений доступ до них; зменшення туристичних потоків; повноцінна деградація природних екосистем; вплив кліматичних змін і природних катастроф.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

За результатами проведеного обширного аналізу, встановлено, що процвітання екологічного туризму в Україні відбувається під комплексним впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, які суттєво обмежують ефективне функціонування галузі. У ході дослідження було сформовано та систематизовано основні проблеми та стримуючі фактори, які перешкоджають розвитку галузі та збереженню природних територій, що дозволило комплексно узагальнити сучасний стан туристичного напрямку в Україні. Отже, отримані результати свідчать про необхідність подальшого відновлення сфери та створення умов для впровадження європейських практик сталого розвитку, які мають стати основою для її модернізації в післявоєнний період.

Висновок до розділу 2

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок, що Україна володіє значним природним потенціалом, який створює передумови для розвитку екологічного туризму на основі сталих принципів. Наявність широкої мережі територій та об'єктів природно – заповідного фонду, забезпечує збереження біорізноманіття, формує науково – пізнавальну базу та сприяє розвитку рекреаційної діяльності. Водночас просторовий аналіз засвідчив нерівномірність розміщення таких територій, що впливає на рівень туристичної привабливості окремих регіонів.

Оцінка ефективності використання природно – заповідного фонду показала, що він має багатофункціональний характер і охоплює науково – пізнавальний, рекреаційний та напрямок сільського зеленого туризму. Разом з тим було визначено, що наявний потенціал використовується не в повній мірі через обмежений доступ до частини територій, недостатній рівень фінансування, нерозвинену інфраструктуру та недосконалість механізмів управління. Позитивним аспектом є збереження та частковий розвиток екотуристичних ініціатив у відносно безпечних регіонах, що свідчить про адаптаційні можливості галузі навіть в умовах воєнних дій.

У ході дослідження було визначено, що ключовою проблемою, яка перешкоджає розвитку екологічного туризму є повномасштабна війна, яка спричинила значні екологічні, економічні та інфраструктурні втрати. Знищення природних екосистем, тимчасова окупація частини природоохоронних територій та обмежений доступу до об'єктів природно – заповідного фонду суттєво ускладнюють реалізацію екотуристичного потенціалу. Поряд із цим виявлено низку системних проблем, зокрема слабкий розвиток туристичної та транспортної інфраструктури, недостатній рівень екологічної освіти населення, повільні темпи розширення природно – заповідного фонду та недосконалість системи управління.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що, незважаючи на значний природний потенціал, розвиток екологічного туризму в Україні стримується

комплексом взаємопов'язаних факторів, що потребують системного вирішення. Перспективи галузі безпосередньо залежать від відновлення природних територій, удосконалення державної політики у сфері охорони довкілля, підвищення рівня інвестиційної підтримки та впровадження сучасних підходів до управління природно – заповідним фондом.

У зв'язку з цим наступний розділ кваліфікаційної роботи буде присвячений розробці практичних рекомендацій та визначенню перспективних напрямів удосконалення екологічного туризму в Україні з урахуванням європейських практик сталості, що базуються на ефективному управлінні природними ресурсами, екологічній освіті населення, розвитку туристичної інфраструктури та впровадженні інноваційних підходів у екотуристичну сферу.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ЕКОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

3.1. Адаптація європейських практик сталого екотуризму до умов України

Сучасний стан розвитку екологічного туризму в Україні характеризується наявністю низки системних проблем, які суттєво стримують його повноцінне функціонування та подальший розвиток. В основі визначених негативних факторів ключовим є вплив воєнних дій, які спричинили суттєве скорочення туристичних потоків та призвели до порушення стабільності туристичної та природоохоронної сфери. Враховуючи неможливість усунення даної перешкоди, пріоритетним напрямом стає мінімізація наслідків, шляхом удосконалення внутрішньої туристичної екомережі. У цьому контексті доцільним є адаптація європейського досвіду, який базується на сталих принципах розвитку екологічного туризму.

Проведений аналіз європейських практик розвитку екологічного туризму свідчить про можливість їх часткової адаптації до сучасних умов України з урахуванням природно – ресурсного потенціалу, регіональних особливостей та сучасних соціально – економічних викликів. У цьому контексті доцільно визначити найбільш перспективні європейські практики, можливості їх впровадження в Україні та очікувані результати для розвитку екологічного туризму.

Таблиця 3.1

Адаптація європейських практик екотуризму до умов України

Європейська практика	Можливість адаптації в Україні	Очікуваний результат
Natura 2000	Розвиток природоохоронних територій Карпат, Полісся та Дунайського регіону	Збереження біорізноманіття та розвиток екотуристичних маршрутів
Slow tourism	Розвиток локального туризму у сільських громадах Карпатського та Подільського регіонів	Підтримка локальної економіки та зменшення навантаження масового туризму

Європейські сертифікати	Впровадження екологічної сертифікації у готелях, еко-садибах та кемпінгах	Підвищення якості туристичних послуг та конкурентоспроможності
Велосипедна мобільність	Створення веломаршрутів та екостежок на території ПЗФ України	Зменшення антропогенного навантаження та розвиток активного туризму
Visitor centers та екопросвіта	Створення інформаційних центрів у національних парках та заповідниках	Формування екологічної свідомості туристів
Smart tourism та GIS	Впровадження цифрових карт, QR-маршрутів та мобільних застосунків	Популяризація туристичних територій та покращення навігації
Community-based tourism	Активне залучення місцевих громад до організації туристичних послуг	Створення робочих місць та розвиток локального підприємництва

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Адаптація європейських практик розвитку екологічного туризму створює передумови для формування в Україні сучасної моделі сталого туристичного розвитку, орієнтованої на збереження природного середовища, підтримку місцевих громад та впровадження інноваційних інструментів управління туристичними територіями. Особливого значення в сучасних умовах набуває інтеграція цифрових технологій, розвиток екологічної інфраструктури та використання принципів післявоєнного відновлення природних територій.

Результати проведеного аналізу свідчать, що адаптація європейських практик екологічного туризму в Україні має здійснюватися з урахуванням специфіки окремих регіонів, їх природного потенціалу, туристичної інфраструктури та потреб місцевих громад. Це обумовлює необхідність визначення пріоритетних напрямів впровадження відповідних практик на регіональному рівні, що сприятиме підвищенню ефективності розвитку екологічного туризму та забезпеченню його відповідності принципам сталого розвитку. Відповідні можливості адаптації європейського досвіду за регіонами України наведено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

**Карта перспективних регіонів України щодо адаптації європейських
практик розвитку екологічного туризму**

Регіон України	Європейська практика	Основні напрями адаптації	Очікуваний результат
Гірський регіон (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області)	Slow tourism (Італія, Скандинавські країни)	Розвиток локального туризму, етнотуризму, еко-садиб, пішохідних та велосипедних маршрутів	Підтримка місцевих громад, збереження культурної спадщини, розвиток сталого туризму
Поліський регіон (Волинська, Рівненська, Житомирська, Чернігівська області)	Natura 2000 та природоохоронний туризм (ЄС)	Створення екостежок, природоохоронних маршрутів, visitor centers	Популяризація природних територій та збереження біорізноманіття
Подільський регіон (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька області)	Агротуризм (Франція)	Розвиток фермерських господарств, гастрономічних турів, сільського туризму та локальних брендів	Диверсифікація туристичного продукту та розвиток сільських територій
Причорноморський регіон (Одеська, Миколаївська, Херсонська області)	Blue Flag та сталий прибережний туризм (ЄС)	Розвиток екологічно безпечних пляжів, модернізація рекреаційної інфраструктури	Підвищення туристичної привабливості та екологічних стандартів відпочинку
Дунайський регіон (Одеська область)	Community-based tourism (Норвегія, Фінляндія)	Залучення місцевих громад до туристичної діяльності, розвиток екопросвіти та екскурсійних послуг	Розвиток локального підприємництва та сталого природокористування
Центральний регіон (Київська, Черкаська, Кіровоградська, Полтавська області)	Green Key та Green Globe	Впровадження екологічної сертифікації готелів, туристичних комплексів та рекреаційних закладів	Підвищення якості туристичних послуг та конкурентоспроможності регіону
Східний та південний регіони (Харківська, Дніпропетровська, Запорізька області)	Smart tourism та GIS-технології (Швеція, Нідерланди)	Розробка цифрових туристичних карт, QR-маршрутів, мобільних застосунків та віртуальних екскурсій	Цифровізація туристичної сфери та покращення доступності туристичної інформації
Національні природні парки України	Visitor centers та GIS-технології	Створення цифрових карт, QR-маршрутів, інтерактивних центрів	Цифровізація екотуризму та покращення туристичної навігації
Усі регіони України	Visitor centers та екопросвіта	Створення інформаційно – освітніх центрів у національних природних парках та заповідниках	Формування екологічної свідомості населення та підвищення якості туристичного досвіду

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Таким чином, адаптація європейських практик розвитку екологічного туризму відповідно до регіональних особливостей України створює передумови для формування сучасної моделі сталого туристичного розвитку. Використання природно – ресурсного потенціалу регіонів у поєднанні з міжнародними екологічними стандартами, цифровими технологіями та підтримкою місцевих громад сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристичної галузі та розвитку екологічно відповідального туризму в Україні.

В умовах післявоєнного відновлення України особливої актуальності набуває пошук ефективних методів розвитку сталого туризму, здатних стимулювати економічне зростання регіонів, створення нових робочих місць та раціональне використання природних ресурсів. Одним із таких напрямів є велосипедний туризм, який успішно розвивається в країнах Європи та відповідає принципам екологічної безпеки й сталого розвитку. На основі цього було запропоновано авторську модель розвитку велотуризму в регіонах України «ECO BIKE UKRAINE», яка базується на досвіді європейської мережі веломаршрутів EuroVelo, адаптованій до соціально – економічних, природних і культурних особливостей територій [41].

Для реалізації авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE» визначено шість ключових механізмів, які слугують основою для побудови мережі. Вони сформовані з урахуванням досвіду європейських країн та стандартів EuroVelo і спрямовані на забезпечення ефективного розвитку велосипедного туризму в умовах післявоєнного відновлення країни.

Рис 3.1. Основні механізми авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE»

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [41]

Представлені на рис 3.1. механізми відображають ключові напрями адаптації європейського досвіду розвитку велотуризму до умов України. Їх реалізація передбачає використання комплексу організаційних, інфраструктурних, та управлінських рішень, які забезпечать ефективне функціонування моделі «ECO BIKE UKRAINE» та сприяють розвитку екотуризму в країні. Для практичної реалізації зазначених механізмів у межах авторської моделі визначено відповідний набір інструментів, що дозволяють забезпечити ефективне функціонування кожного з них для досягнення поставлених цілей розвитку велосипедного туризму (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Інструменти реалізації механізмів авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE»

Механізм	Інструменти реалізації
Безпечна велоінфраструктура	будівництво та облаштування велодоріжок; використання малозавантажених доріг; встановлення дорожніх знаків і навігації; облаштування місць відпочинку та велопарковок; забезпечення безпеки руху велосипедистів.
Тематичні веломаршрути	розробка культурно – пізнавальних, природничих та історичних маршрутів; туристичне маркування; створення інформаційних стендів; інтеграція локальних туристичних об'єктів.
Інтеграція місцевих громад	залучення територіальних громад до планування маршрутів; партнерство з місцевим бізнесом; підтримка садіб зеленого туризму; розвиток велоклубів та громадських ініціатив; проведення тематичних заходів.
Екологічна мобільність	популяризація велосипедного транспорту; розвиток екологічно безпечних видів пересування; скорочення небезпечних викидів в атмосферу; впровадження принципів сталого розвитку.
Цифрові навігаційні сервіси	GPS-навігація; інтерактивні карти маршрутів; мобільні додатки; QR-коди на маршрутах; цифрові туристичні платформи; онлайн-бронювання туристичних послуг.
Європейські стандарти	використання стандартів мережі EuroVelo; уніфіковане маркування маршрутів; стандарти якості туристичних послуг; вимоги до безпеки та доступності; міжнародна сертифікація маршрутів; інтеграція до європейського туристичного простору.

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [41]

Запропоновані інструменти сприятимуть формуванню сучасної мережі веломаршрутів України, забезпечуючи ефективне використання природно – ресурсного потенціалу, збереження природної та культурної спадщини і популяризацію екологічно безпечних видів пересування. Впровадження

екологічної моделі «ECO BIKE UKRAINE» підвищить туристичну привабливість територій, активізує місцеву економіку та створить умови для процвітання регіонів у післявоєнний період.

В межах реалізації моделі «ECO BIKE UKRAINE» доцільно виділити окремі регіональні напрями, кожен з яких базуватиметься на унікальних природних, історико – культурних та соціально – економічних особливостях територій. Такий підхід дозволить максимально ефективно використати туристичний потенціал регіонів та сформувати спеціалізовані веломаршрути відповідно до їхньої ресурсної бази. Основні регіональні напрями реалізації авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE» представлені на рис. 3.2.

Рис 3.2. Регіональні напрями реалізації авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE» в Україні

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

На рис. 3.2. відображено регіональну структуру авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE», яка передбачає формування веломережі відповідно до природних, культурних та туристичних особливостей окремих територій України. Виділені напрями характеризуються різним ресурсним потенціалом і спеціалізацією, що дозволяє максимально ефективно використовувати наявні природні ресурси регіонів для формування туристичних веломаршрутів. Наведені напрями утворюють єдину веломережу, що забезпечує взаємозв'язок між регіонами та сприяє створенню цілісного туристичного екопростору. Такий підхід дозволяє поєднати локальні туристичні ресурси в загальнонаціональну мережу та забезпечити основу для подальшої інтеграції українських веломаршрутів до європейської туристичної системи.

Отже, сформована авторська модель «ECO BIKE UKRAINE» створює умови для розвитку екотуризму шляхом поєднання природно – ресурсного потенціалу регіонів із сучасними підходами до організації велосипедного туризму. Її впровадження сприятиме збереженню природного середовища, популяризації екологічно відповідального відпочинку, підвищенню туристичної активності та посиленню соціально – економічного розвитку територій. Для більш детального обґрунтування практичної реалізації запропонованої практики адаптації європейського досвіду до умов України у наступному підрозділі доцільно розробити концепцію авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE».

3.2. Розробка концепції авторської моделі адаптивного веломаршруту екологічного туризму в Україні «ECO BIKE UKRAINE»

Розвиток екологічного туризму в Україні потребує не лише формування вдалих методів та моделей адаптації європейських практик, а й розроблення практичних підходів їх впровадження. У зв'язку з цим особливого значення набуває розробка концепції для попередньо створеної екотуристичної моделі «ECO BIKE UKRAINE», яка спрямована на забезпечення сталого розвитку територій, підвищення ефективності використання природно – ресурсного потенціалу та

формування конкурентоспроможного для розвитку туристичних регіонів України в умовах післявоєнного відновлення.

Необхідність розроблення концепції зумовлена потребою трансформації теоретичної складової моделі в практичні напрями її реалізації. Саме вона дозволяє визначити ідею, основні завдання, потенційних споживачів та пріоритетні напрями, які будуть використанні для розвитку туристичного та природного потенціалу регіонів України.

Ідеєю моделі «ECO BIKE UKRAINE» є формування єдиної української веломережі, яка має вдало поєднати туристичний потенціал регіонів із принципами сталого розвитку. Така мережа покликана забезпечити взаємозв'язок між регіонами України, сприяти розвитку екологічного туризму та створити нові можливості для розвитку територій у післявоєнний період.

На основі європейських практик розвитку екологічного туризму, було сформовано перелік ключових завдань покладених в основу концепції авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE».

Рис 3.3. Ключові завдання покладенні в основу авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE»

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Представлені на рис. 3.3. завдання концепції адаптивного веломаршруту екологічного туризму «ECO BIKE UKRAINE» відображають ключові складові на яких ґрунтується розвиток велосипедного туризму в Україні. В їх основу покладено поєднання принципів екологічності, сталої мобільності, збереження культурної спадщини, використання природоохоронних територій, підтримка локальної автентичності та популяризація символів незламності українського народу. Взаємодія зазначених елементів формує цілісний підхід до створення екологічно орієнтованого туристичного продукту, адаптованого до особливостей регіонів України.

Популяризація адаптивного веломаршруту «ECO BIKE UKRAINE» значною мірою залежить від потенційних споживачів, а саме від їх рівня залучення до розвитку екологічного туризму в Україні. Тому у рамках розробки концепції доцільно визначити основні зацікавлені групи що дозволить продемонструвати практичну цінність адаптованої моделі.

Таблиця 3.4

Категорії потенційних споживачів авторської моделі екологічного туризму «ECO BIKE UKRAINE»

Категорія споживачів	Очікуванні переваги для категорії
Внутрішні та іноземні туристи	Отримання доступу до екологічно безпечних маршрутів, знайомство з природною та культурною спадщиною регіонів України.
Прихильники активного відпочинку	Використання спеціалізованих веломаршрутів для активного відпочинку, спорту та подорожей.
Сімейні пари та молодь	Можливість безпечного та доступного відпочинку, поєднаного з пізнавальними та рекреаційними активностями.
Територіальні громади	Розвиток місцевого туризму, створення нових робочих місць, залучення інвестицій та збільшення туристичних потоків.
Суб'єкти туристичного бізнесу	Розширення спектра туристичних послуг, збільшення попиту на засоби розміщення, харчування та супутні потреби.
Органи державної влади та місцевого самоврядування	Реалізація регіональної туристичної політики, розвиток туристичної інфраструктури та забезпечення сталого розвитку територій.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

На основі таблиці 3.4 можна зробити висновок, що дана туристична модель орієнтована не лише на туристів, які є безпосередніми користувачами маршрутів, а й на широке коло зацікавлених сторін діяльність яких спрямована на розвиток, туристичного бізнесу, місцевих громад, формуванням нових практик екологічного туризму та підвищенням екологічної стабільності регіонів. Зацікавленість даного типу споживачів сприятиме розвитку туристичної інфраструктури, ефективнішому використанню місцевих ресурсів та створенню сприятливих умов для розвитку екологічного туризму в Україні.

У межах розробки концепції авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE» запропоновано систему базових регіональних веломаршрутів, орієнтованих на екосвідомість, популяризацію української культури, народної спадщини та природних об'єктів, що у свою чергу має позитивно вплинути на розвиток визначених туристичних напрямів країни. Наведені маршрути враховують природно – ресурсний потенціал регіонів України та сучасні принципи сталого розвитку туризму. (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Базові регіональні веломаршрути екологічного туризму в межах концепції моделі «ECO BIKE UKRAINE»

Регіональний напрям	Назва маршруту	Основні елементи маршруту	Приклади об'єктів
Поліський напрям	«Ліси незламності»	Екостежки, болотні маршрути, visitor centers, природоохоронний туризм	Шацький НПП, Поліський природний заповідник,
Карпатський напрям	«Шлях свободи Карпат»	Веломаршрути через національні природні парки, еко – садиби, локальні фермерські господарства, гуцульська культура, slow tourism	Карпатський НПП, НПП «Синевир», водоспад Шипіт, Верховина, Яремче
Подільський напрям	«Дорога автентичності»	Сільський зелений туризм, гастрономічні маршрути, історико – культурні об'єкти, локальні ремесла	Хотинська фортеця, Меджибізька фортеця, еко-садиби Поділля
Дніпровський напрям	«Велошлях Великого Дніпра»	Річкові екокоридори, рекреаційні зони, об'єкти культурної спадщини,	Острів Хортиця, Канівське водосховище,

		туристично-інформаційні центри, оглядові майданчики	Трахтемирівський півострів
Причорноморський напрям	«Велошлях свободи Чорного моря»	Прибережні екомаршрути, Blue Flag, sustainable beaches, природоохоронні території	Тузлівські лимани, Кінбурнська коса, Джарилгацький НПП, НПП Білобережжя Святослава
Слобожанський напрям	«Стежками Слобожанщини»	Природоохоронні території, лісопаркові комплекси, джерела та унікальні геологічні об'єкти, етнокультурна спадщина регіону	НПП «Гомільшанські ліси», Дворічанський національний природний парк, Шарівський палац
Степовий напрям	«Степова спадщина»	Степові природні комплекси, об'єкти козацької історії, археологічна спадщина, етнографічні локації, локальна гастрономія	Біосферний заповідник «Асканія-Нова», Олешківські піски, Кам'яна Могила

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Сформовані веломаршрути демонструють можливості адаптації моделі «ECO BIKE UKRAINE» до природних, історичних та культурних особливостей різних регіонів України. Мета їх реалізації полягає в поєднанні природоохоронних територій, об'єктів культурної спадщини та локальних туристичних ресурсів у єдину систему екологічних веломаршрутів. Особливістю запропонованих маршрутів є інтеграція історій незламності територіальних громад, пам'ятних місць і просторів відновлення, що сприяє збереженню історичної пам'яті та популяризації національної спадщини країни через поєднання екологічного туризму з іншими видами туристичної діяльності в період післявоєнного відновлення.

Запропонована концепція авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE» має комплексний характер, тому її впровадження здатне забезпечити позитивні зміни в різних сферах суспільного розвитку. Очікувані результати охоплюють екологічні, соціальні, економічні, туристичні та культурні аспекти, а також сприяють вирішенню актуальних проблем в регіонах України. (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Очікувані результати впровадження авторської моделі «ECO BIKE UKRAINE»

Напрямок	Очікуваний ефект
Екологічний	Збереження природоохоронних територій, зменшення антропогенного навантаження, підвищення рівня екологічної культури населення та впровадження принципів сталого природокористування.
Соціальний	Активізація участі місцевих громад у туристичній діяльності, створення нових можливостей для зайнятості населення та підвищення рівня екологічної свідомості суспільства.
Економічний	Залучення інвестицій у туристичну та природоохоронну інфраструктуру, розвиток малого підприємництва та збільшення надходжень до місцевих бюджетів.
Туристичний	Відновлення та розширення туристичних потоків, розвиток туристичної інфраструктури, створення нових екологічних маршрутів і туристичних продуктів.
Культурний	Популяризація культурної спадщини, локальних традицій та історії регіонів, збереження об'єктів культурної пам'яті та підвищення туристичної привабливості територій.

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Отже, запропонована авторська модель веломаршрутів «ECO BIKE UKRAINE» демонструє можливість адаптації європейських практик сталого екологічного туризму до умов України шляхом поєднання екологічної мобільності, природоохоронної діяльності та культурної автентичності територій. Реалізація даної концепції сприятиме формуванню сучасного туристичного продукту, орієнтованого на принципи сталого розвитку, підтримку місцевих громад та популяризацію образу України як держави незламності, екологічної відповідальності та культурної самобутності. Водночас її впровадження створить передумови для подолання актуальних проблем розвитку екологічного туризму та забезпечить формування сучасної системи сталого туристичного розвитку регіонів України в умовах післявоєнного відновлення.

На основі сформованої концепції веломаршрутів «ECO BIKE UKRAINE» у наступному підрозділі дослідження доцільно визначити ефективність запропонованої моделі з метою оцінки перспектив її практичного впровадження в Україні.

3.3. Оцінка ефективності запропонованої авторської концепції розвитку екотуризму «ECO BIKE UKRAINE»

У сучасних умовах розвитку екологічного туризму в Україні особливого значення набуває не лише розробка нових концепцій екологічного туризму, а й оцінка можливостей їх практичного впровадження. Саме тому для визначення доцільності реалізації авторської концепції «ECO BIKE UKRAINE» необхідно здійснити оцінку ефективності на основі конкретного туристичного веломаршруту. Такий підхід дозволить визначити необхідні витрати на створення туристичної інфраструктури та виділити позитивні переваги від його впровадження. Отримані результати дадуть змогу оцінити перспективність подальшого використання концепції як інструменту розвитку екотуризму в післявоєнний період.

У межах практичної реалізації концепції «ECO BIKE UKRAINE» було розроблено веломаршрут «Степова спадщина», який поєднує різноманітні природні об'єкти Запорізької області. Маршрут охоплює найбільш значущі туристичні локації регіону з півночі на південь, тим самим забезпечуючи повноцінне ознайомлення туристів із природною та культурною спадщиною степової частини України.

Метою веломаршруту «Степова спадщина» є розвиток екотуризму в Запорізькій області шляхом популяризації велосипедних мандрівок, раціонального використання природного потенціалу регіону та формування екологічно відповідальної поведінки споживачів під час подорожі. Важливим напрямом реалізації маршруту є також підвищення туристичної привабливості Запорізької області, стимулювання туристичної активності та створення передумов для соціально – економічного розвитку місцевих громад. Для досягнення поставленої мети було визначено низку взаємопов'язаних завдань, які необхідно реалізувати в межах даного туристичного маршруту. До них віднесено:

1. Популяризацію безпечних форм відпочинку.

2. Ознайомлення туристів із природною та культурною спадщиною Запорізької області.

3. Вплив на збереження природних степових зон України.
4. Розвиток туристичної інфраструктури в південних областях України.
5. Підвищення туристичної привабливості Запорізького регіону.

Для визначення специфіки організації веломаршруту «Степова спадщина» було сформовано його основні технічні та туристичні характеристики, які визначають умови проходження маршруту та особливості його функціонування. (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Загальна характеристика веломаршруту «Степова спадщина»

Показник	Характеристика
Тип маршруту	Екологічний велосипедний маршрут
Загальна протяжність	259 км
Тривалість	4 дні/3 ночі
Рівень складності	Середній
Сезонність	Весна, Літо
Кількість осіб на маршруті	Рекомендована кількість до 50 осіб
Цільова аудиторія	Велосипедисти, активні туристи, молодь
Форма організації	Групові або індивідуальні подорожі

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Отже, наведена характеристика дозволяє сформувати загальне уявлення про особливості організації та функціонування веломаршруту «Степова спадщина». Визначені показники створюють основу для подальшої оцінки можливостей його практичного впровадження та використання в межах авторської концепції «ЕСО BIKE UKRAINE».

Для практичної реалізації запропонованого веломаршруту «Степова Спадщина» було розроблено картографічне відображення подорожі, яка охоплює найбільш привабливі туристичні та природні зони Запорізької області. Маршрут проходить через ключові туристичні об'єкти регіону, починаючись від острова Хортиця та завершуючись на узбережжі Азовського моря. Така послідовність дозволяє поєднати природні ландшафти степової зони, об'єкти природно – заповідного фонду, історико – культурну спадщину та рекреаційні ресурси в межах єдиного туристичного продукту. Формування маршруту здійснювалося з

урахуванням принципів сталого туризму, туристичної цінності локацій, їхньої транспортної доступності та можливостей впровадження велосипедної інфраструктури. (рис 3.4.).

Рис 3.4. Картографічне відображення веломаршруту «Степова спадщина»

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [42]

Наведене картографічне відображення веломаршруту «Степова спадщина», демонструє основні локації які забезпечують комплексне ознайомлення туристів із природною та культурною спадщиною Запорізького регіону, а також підвищує туристичну привабливість запропонованого маршруту. В межах запропонованої концепції «ECO BIKE UKRAINE» він має адаптивний характер, що надає можливість споживачам самостійно обирати початкову точку подорожі залежно від власних потреб, тривалості подорожі та транспортної доступності окремих туристичних об'єктів.

З огляду на наведений перелік різнопланових природних комплексів представлених в межах маршруту, доцільним є проведення детальної характеристики, що дозволить обґрунтувати їх туристичний та природний потенціал та роль у формуванні цілісного екотуристичного продукту.

Таблиця 3.8

Характеристика природних об'єктів на веломаршруті «Степова спадщина»

Природний об'єкт	Характеристика природного потенціалу	Туристична цінність
Національний заповідник «Хортиця»	Історико – культурний комплекс «Запорозька Січ», Музей історії запорозького козацтва, степові ділянки та оглядові майданчики на річці Дніпро	Має високу історико – пізнавальну цінність та є одним із символів української козацької спадщини
Природний парк «Дубовий гай»	Вікові дубові насадження, рекреаційні зони, водойми	Забезпечує умови для активного та повільного відпочинку
Геологічний заказник «Дніпровські плавні»	Водно – болотні угіддя, природні протоки Дніпра, місця поширення рідкісних видів рослин і тварин	Сприяє збереженню біорізноманіття та ознайомленню з природними екосистемами регіону
Національний історико – археологічний заповідник «Кам'яна Могила»	Кам'яні гроти та печери, давні петрогліфи, місця археологічних розкопок на території комплексу	Унікальний об'єкт культурної спадщини регіону, який сприяє розвитку культурного, екологічного та пізнавального туризму
Гідрологічний заказник «Молочний лиман»	Місце гніздування та міграції птахів, водно – болотні екосистеми	Сприяє розвитку орнітологічного туризму в регіоні
НПП «Приазовський»	Степові екосистеми, узбережжя Азовського моря, місця поширення рідкісних видів флори та фауни	Висока природоохоронна цінність об'єкта сприяє розвитку екотуризму
Рекреаційна зона Кирилівка	Азовське узбережжя, піщані пляжі, морські ландшафти та розвинена туристична інфраструктура	Забезпечує розвиток рекреаційного туризму та підвищує туристичну привабливість регіону

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [43, 44, 45, 46, 47, 48]

Наведені в таблиці 3.8 природні локації Запорізької області, формують основу веломаршруту «Степова спадщина» забезпечуючи його туристичну привабливість. Включення природних об'єктів різних категорій сприяє не лише піднесенню екотуризму в регіоні, а й визначає передумови для розвитку культурно – пізнавального, рекреаційного та активного туризму. Крім того, різноманітність туристичних ресурсів забезпечує ефективність маршруту та підвищує його привабливість для широкого кола споживачів туристичних послуг. Таким чином,

веломаршрут «Степова спадщина» виступає основним інструментом популяризації природного потенціалу та формування позитивного туристичного іміджу Запорізької області на регіональному та національному рівнях.

Для оцінки ефективності реалізації веломаршруту «Степова спадщина» доцільно визначити обсяг інвестицій, необхідних для створення та функціонування інфраструктурного забезпечення. За основу взято стандарти європейської веломережі EuroVelo, згідно з якими витрати на облаштування становлять від 5 до 10 тис. євро на 1 км, залежно від природно – географічних особливостей регіонів та складності маршрутів. Оскільки, запропонований маршрут проходить через існуючі транспортні шляхи, за основу було взято мінімальний показник у розмірі 5 тис. євро. З урахуванням загальної протяжності веломаршруту «Степова спадщина» орієнтовний обсяг інвестицій на його облаштування становить 1,295 млн. євро. Визначену суму доцільно спрямувати на створення інфраструктурних елементів маршруту, необхідних для забезпечення належного рівня комфорту, безпеки та інформаційного супроводу туристів під час подорожі.

Таблиця 3.9

Розподіл витрат на облаштування веломаршруту «Степова спадщина»

Стаття витрат	Приклад витрат	Частка від загальному бюджеті, %
Створення навігаційної системи	Встановлення дорожніх вказівників, навігаційних знаків, інформаційних табличок із зазначенням напрямку руху, відстаней та основних туристичних локацій.	25
Створення інформаційної інфраструктури	Встановлення інформаційних стендів та розробка інтерактивної панелі з описом наявних об'єктів на маршруті.	20
Облаштування рекреаційних зон	Лавки, альтанки, оглядові майданчики, місця санітарного призначення вздовж усього маршруту.	25
Цифрова навігація маршруту	Встановлення QR – кодів з посиланнями на електронну карту маршруту, GPS-навігація, розробка онлайн – системи аудіогід	10
Створення допоміжної інфраструктури	Встановлення велопарковок та місць для технічного обслуговування велосипедів	15
Маркетинг та популяризація веломаршруту	Проведення рекламних кампаній, просування в соціальних мережах, співпраця з представниками туристичного бізнесу, створення відеороликів та презентаційних матеріалів.	5
Всього		100%

Джерело: сформовано автором на основі власного дослідження

Наведений в таблиці 3.9 розподіл інвестицій має орієнтовний характер та відображає авторське бачення інфраструктурного забезпечення веломаршруту «Степова спадщина» в межах екологічної концепції «ECO BIKE UKRAINE». Наведений перелік потенційних витрат може змінюватись залежно від політичної та економічної ситуації в Україні, рівня інфляції, особливостей місцевості, стану транспортної мережі й джерел фінансування проєкту. Також, на загальну вартість веломаршруту можуть впливати незаплановані витрати, пов'язані з проведенням додаткових будівельних робіт, ремонтом окремих дорожніх ділянок та заміною вже існуючої туристичної інфраструктури на території природних об'єктів. У зв'язку з цим запропоновану структуру витрат доцільно розглядати як орієнтовну модель фінансового забезпечення веломаршруту, яка може вдало адаптуватися до сучасних умов впровадження. Таким чином, розроблений веломаршрут «Степова спадщина» є практичним прикладом реалізації принципів екологічного туризму в Запорізької області. Поєднання різноманітних природних та культурних об'єктів забезпечує комплексний характер маршруту та створює передумови для його ефективного функціонування в межах розвитку регіонального екотуризму.

Результати проведеної оцінки ефективності свідчать про перспективність практичного впровадження авторської концепції «ECO BIKE UKRAINE» та її здатність забезпечити розвиток екологічно орієнтованих форм туристичної діяльності. Її ключовою перевагою є можливість адаптації до особливостей різних регіонів України шляхом створення мережі тематичних веломаршрутів на основі місцевих природних ресурсів. При цьому запропонована модель не потребує будівництва масштабних об'єктів, оскільки базується на використанні існуючої транспортної мережі та передбачає її облаштування необхідною туристичною інфраструктурою. Таким чином, авторська концепція «ECO BIKE UKRAINE» може розглядатись як перспективний напрям післявоєнного відновлення туристичної сфери в Україні.

Висновок до розділу 3

У результаті проведеного практичного дослідження було визначено, що розвиток екологічного туризму в Україні потребує впровадження сучасних підходів, спрямованих на раціональне використання природних ресурсів, удосконалення туристичної інфраструктури та популяризацію екологічно відповідальних форм подорожі. Аналіз європейського досвіду засвідчив, що ефективний розвиток екотуризму базується на поєднанні принципів сталого розвитку, використанні інноваційних рішень та активному залученні місцевих громад до туристичної діяльності.

У межах дослідження було розроблено авторську концепцію розвитку екологічного туризму «ECO BIKE UKRAINE», яка орієнтована на використання велосипедного туризму як інструменту популяризації природної та культурної спадщини країни. Запропонована концепція ґрунтується на створенні мережі веломаршрутів, що поєднують різноманітні види ресурсів окремих регіонів України.

Для оцінки практичних можливостей реалізації концепції було розроблено веломаршрут «Степова спадщина», який охоплює визначні території Запорізької області. Проведена оцінка ефективності дозволила визначити, що впровадження велосипедних маршрутів може виступати ефективним механізмом розвитку екологічного туризму, підвищення туристичної привабливості територій та популяризації ресурсного потенціалу регіонів.

Отже, результати проведеного дослідження підтверджують доцільність впровадження авторської концепції «ECO BIKE UKRAINE» як одного з перспективних напрямів розвитку екологічного туризму в Україні. Реалізація запропонованих заходів сприятиме розвитку туристичної інфраструктури, збільшенню туристичних потоків та формуванню конкурентоспроможного туристичного середовища в умовах післявоєнного відновлення держави.

ВИСНОВОК

Проведене дослідження дозволило комплексно оцінити сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні в контексті глобальних тенденцій сталого розвитку та сучасних суспільно – економічних викликів. Встановлено, що екологічний туризм поступово трансформується з окремого виду туристичної діяльності у важливий механізм збалансованого використання природних ресурсів, який поєднує природоохоронні, соціальні, економічні та освітні функції. Його розвиток створює передумови для збереження природної спадщини, формування екологічно відповідальної поведінки населення та забезпечення довгострокового використання ресурсного потенціалу територій.

Аналіз європейського досвіду показав, що ефективне функціонування екологічного туризму забезпечується не лише наявністю природних ресурсів, а й систематизованою державною політикою, культурою населення, впровадженням стандартів сталого природокористування, розвитком альтернативних форм мобільності та використанням інноваційних технологій у туристичній сфері. Проведене дослідження міжнародних практик дозволило визначити найперспективніші напрями їх адаптації до українських умов та сформуванню основу для розробки практичної моделі вдосконалення екотуризму в Україні.

У ході дослідження було підтверджено, що Україна володіє значними передумовами для розвитку екологічного туризму завдяки різноманітності природних ландшафтів, наявності великої кількості природоохоронних територій, унікальних комплексів та сприятливих умов для формування екологічних туристичних продуктів. Водночас, встановлено, що наявний природний потенціал використовується недостатньо ефективно, що пов'язано з низкою організаційних, інфраструктурних, економічних та безпекових чинників. Встановлено, що ключовим стримуючим фактором розвиток екологічного туризму в Україні в продовж тривалого часу є повномасштабна війна. Воєнні дії спричинили суттєві екологічні втрати, руйнування туристичної інфраструктури, обмеження доступу до

значної кількості природно – заповідного фонду та призвели до зниження інвестиційної активності в туристичній сфері.

У практичній частині роботи було розроблено авторську концепцію «ЕКО BIKE UKRAINE», яка спрямована на формування української мережі туристичних веломаршрутів, що забезпечують екологічно безпечне використання природних ресурсів та створюють додаткові можливості для розвитку регіонального туризму в країні. Запропонований у межах концепції веломаршрут «Степова спадщина» продемонстрував можливості інтеграції природних, історико – культурних та рекреаційних ресурсів в єдиний туристичний продукт. Запропонована модель маршруту підтвердила перспективність використання велосипедного туризму для популяризації природної спадщини, розвитку місцевих громад та підвищення туристичної привабливості регіонів. Проведена оцінка ефективності продемонструвала практичну можливість реалізації подібних проєктів у післявоєнний період за умови належної інвестиційної підтримки та ефективної взаємодії між органами влади, суб'єктами туристичного бізнесу та місцевими громадами.

Таким чином, результати дослідження підтверджують, що екологічний туризм може стати одним із важливих напрямів відновлення та розвитку туристичної галузі України. Його подальше впровадження сприятиме раціональному використанню природних ресурсів, підвищенню туристичних потоків та формуванню позитивного туристичного іміджу країни на міжнародному рівні. Запропоновані практичні рекомендації можуть бути використані як основа для подальшого розвитку екотуризму в Україні відповідно до європейських принципів сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Туристичної бібліотеки «Все про туризм» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_ukr/shkola6-1.htm (Дата звернення 01.03.2026)
2. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_green/dmytruk1.htm (Дата звернення 03.03.2026)
3. David A. Fennell Ecotourism, 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/9780203382110_previewpdf.pdf (Дата звернення 05.03.2026)
4. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.untourism.int/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (Дата звернення 05.03.2026)
5. Офіційний сайт про Екотуризм в Андалусії – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ecoturismoenandalucia.org/Eng/ecotourism.php> (Дата звернення 06.03.2026)
6. Офіційний сайт Міжнародна організація екотуризму – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (Дата звернення 06.03.2026)
7. Офіційний сайт Туристичної бібліотеки «Все про туризм» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/books_ukr/shkola6-2.htm (Дата звернення 06.03.2026)
8. Гетьман В.І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду / В.І. Гетьман [відп. ред. Гамор Ф.Д.] // Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах : матли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рахів, 10–12 жовтня 2007 року). – Рахів, 2007. – С. 56–57.

9. Бочкарьова Т.В. Екотуризм: аналіз існуючого міжнародного досвіду – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://infotour.in.ua/bochkareva.htm> (Дата звернення 15.03.2026)
10. Бейдик О.О., Ліщинська О.М. Російсько-український тлумачний словник термінів з медичної географії. -К.: РВЦ «Київський університет, 1997. С. 110
11. Офіційний сайт Wikipedia досвіду – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вітторино_да_Фельтре (Дата звернення 15.03.2026)
12. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-rio-conventions> (Дата звернення 03.03.2026)
13. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sdgs.un.org/goals> (Дата звернення 17.03.2026)
14. Офіційний сайт міжнародної статистичної платформи Grand View Horizon – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/ecotourism-market/europe> (Дата звернення 17.03.2026)
15. Офіційний сайт Європейського союзу – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://biodiversity.europa.eu/policy/biodiversity-policies-at-the-european-level?utm_sour (Дата звернення 18.03.2026)
16. Офіційний сайт Європейського Союзу – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://environment.ec.europa.eu/index_en?prefLang=uk (Дата звернення 09.04.2026)
17. Офіційний сайт Blue Flag – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.blueflag.global/> (Дата звернення 10.04.2026)
18. Офіційний сайт Green Key – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.greenkey.global/> (Дата звернення 10.04.2026)
19. Офіційний сайт Європейського союзу – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy-topics/eu-ecolabel_en (Дата звернення 11.04.2026)

20. Офіційний сайт Nordic Swan Ecolabel – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nordic-swan-ecolabel.org/> (Дата звернення 11.04.2026)
21. Офіційний сайт Green Globe – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.greenglobe.com/> (Дата звернення 12.04.2026)
22. Офіційний сайт національного парку De Hoge Veluwe – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hogeveluwe.nl/en> (Дата звернення 14.04.2026)
23. Офіційний сайт Antarktis – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.antarktis-arktis.de/Hirsche_Veluwe.htm (Дата звернення 15.04.2026)
24. Офіційний сайт Wikipedia – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Slow_tourism (Дата звернення 16.04.2026)
25. Caffyn A. Advocating and Implementing Slow Tourism – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/slowTRRjournalarticle2012%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/slowTRRjournalarticle2012%20(3).pdf) (Дата звернення 18.04.2026)
26. Закон України «Про природно – заповідний фонд України» від 16.06.1992 № 2456-XII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text> (Дата звернення 18.04.2026)
27. Офіційний сайт Природно – заповідного фонду України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wownature.in.ua/pro-nas/nasha-diialnist/zapovidaiemo/> (Дата звернення 19.04.2026)
28. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua> (Дата звернення 19.04.2026)
29. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Аналіз площ природно – заповідного Фонду України в розрізі адміністративно-територіальних одиниць за 2020 рік – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wownature.in.ua/wp-content/uploads/2021/05/Dovidka-PZF-2020-V3.0-.pdf> (Дата звернення 20.04.2026)
30. Офіційний сайт Природно – заповідного фонду України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wownature.in.ua/oberihaymo/biosferni-rezervaty-v->

[ukraini/chornobylskyi-radiatsiynno-ekologichnyi-biosfernyi-zapovidnyk/](https://ukrainskyi-ekologichnyi-biosfernyi-zapovidnyk.gov.ua/) (Дата звернення 22.04.2026)

31. Офіційний сайт Національного природного заповіднику «Шацький» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://shnp.forest.gov.ua (Дата звернення 23.04.2026)

32. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/pro-nas/napriamok-diialnosti/rekreatsiia/> (Дата звернення 30.04.2026)

33. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/route/istorychnyy-marshrut-na-horu-lopata/> (Дата звернення 30.04.2026)

34. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/route/navchalna-stezhka-starovikovi-lisy/> (Дата звернення 30.04.2026)

35. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/route/turystychno-piznavalna-stezhka-dolynoiu-richky-kam-ianka/> (Дата звернення 30.04.2026)

36. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/route/turystychno-piznavalnyy-marshrut-do-bunkeru-holovnoho-oseredku-propahandy-oun-upa/> (Дата звернення 30.04.2026)

37. Офіційний сайт Національного природного парку «Сколівські Бескиди» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://skolebeskydy-park.in.ua/route/turystychno-piznavalnyy-marshrut-dzhershyn-zelemin-kudriavets-lopata/> (Дата звернення 30.04.2026)

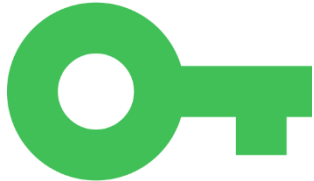
38. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/15-1-2/> (Дата звернення 04.05.2026)

39. Офіційна сторінка Facebook Державної екологічної інспекції України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/share/p/1PCreuFBЕс/?mibextid=wwXIfr> (Дата звернення 06.05.2026)
40. Офіційний сайт Української природоохоронної групи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uncg.org.ua/vijna-i-pryrodno-zapovidnyj-fond-prost-analiz/> (Дата звернення 18.05.2026)
41. Офіційний сайт веломережі EuroVelo – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://en.eurovelo.com/> (Дата звернення 24.05.26)
42. Офіційний сайт Google Maps – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://maps.app.goo.gl/Y8AYduTz2pjVmq4u8> (Дата звернення 08.06.2026)
43. Офіційний сайт Природного заповідника «Хортиця» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ostriv.org> (Дата звернення 09.06.2026)
44. Офіційний сайт Wikipedia – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Дубовий_Гай_\(парк\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Дубовий_Гай_(парк)) (Дата звернення 09.06.2026)
45. Офіційний сайт Wikipedia – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дніпрові_пороги (Дата звернення 09.06.2026)
46. Офіційний сайт Wikipedia – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кам%27яна_Могила (Дата звернення 09.06.2026)
47. Офіційний сайт Енциклопедії сучасної України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-69089> (Дата звернення 09.06.2026)
48. Офіційний сайт Природно – заповідного фонду України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wownature.in.ua/parky-i-zapovidnyky/pryazovskyy-natsionalnyy-pryrodnyy-park/> (Дата звернення 09.06.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація міжнародних екологічних сертифікатів у туристичній галузі

Назва	Характеристика	Країни	Логотип
Blue Flag	Міжнародний сертифікат якості водних природних територій, який підтверджує їх чистоту та безпеку.	Пляжі з таким сертифікатом є у таких країнах, як: Греція, Італія, Данія, Великобританія, Ірландія, Польща, Іспанія, Франція, Норвегія, Швеція і тд.	
Green Key	Сертифікат в сфері екологічного туризму, який розповсюджується на заклади туристичного розміщення та обслуговування (готелі, хостели, ресторани, кемпінги).	До переліку відносяться об'єкти туристичної інфраструктури у країнах Азії, Європи та Африки.	
EU Ecolabel	Офіційний екологічний маркер Європейського Союзу для підприємств та організацій, які працюють у сфері товарів та послуг, з мінімальним впливом на навколишнє середовище.	Сертифікат можливо отримати на території країн Європи.	
Nordic Swan Ecolabel	Сертифікат скандинавських країн, який розповсюджується на продукти харчування та споживчі послуги.	Сертифікат був створений об'єднанням скандинавських країн, до якого відноситься Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція та Ісландія.	

Green Globe	Міжнародна відзнака якості, яка розповсюджується на великий та малий бізнеси, інфраструктуру, заклади харчування та транспорт, які відповідають принципам сталого розвитку.	Міжнародний сертифікат екологічної відповідності діє по всьому світу.	
----------------	---	---	---

Джерело: сформовано автором на основі дослідження [17, 18, 19, 20, 21]

Ангеліна Помелова